T.C
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİBER ÜRETİCİLERİNİN İYİ TARIM UYGULAMALARI HAKKINDA FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ: ŞANLIURFA İLİ ÖRNEĞİ

Müzeyyen AKKOYUN

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

ŞANLIURFA
2019

T.C
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BİBER ÜRETİCİLERİNİN İYİ TARIM UYGULAMALARI HAKKINDA FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ: ŞANLIURFA İLİ ÖRNEĞİ

Müzeyyen AKKOYUN

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

ŞANLIURFA
2019

ONAY SAYFASI

Dr.Öğr.Üyesi Remziye ÖZEL danışmanlığında, Müzeyyen AKKOYUN'un hazırladığı **"Biber Üreticilerinin İyi Tarım Uygulamaları Hakkında Farkındalık Düzeylerinin Belirlenmesi: Şanlıurfa İli Örneği"** konulu bu çalışma .../.../... tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği ile Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

İmza

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Remziye ÖZEL .....

Üye: Doç.Dr. Üyesi Songül AKIN .....

Üye: Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Reşit SEVİNÇ .....

Bu Tezin Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında Yapıldığını ve Enstitümüz Kurallarına Göre Düzenlendiğini Onaylarım.

Doc. Dr. İsmail HİLALİ
Enstitü Müdürü

Bu çalışma HÜBAK Tarafından Desteklenmiştir.

Proje No: 19127

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET ..... İ
ABSTRACK ..... İİ
TEŞEKKÜR ..... İİ
ÇİZELGELER DİZİNİ ..... İV
ŞEKİL DİZİNİ V
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ ..... Vİ
1.GİRİŞ 1
1.1. Dünya'da Sebze Üretim Alanı, Verimi ve Üretim Miktarı 2
1.2. Dünya'da Biber Üretim Alanı, Verimi ve Üretim Miktarı 4
1.3. Türkiye'de Biber Üretimi 5
1.4. Şanlıurfa İlinde Biber Üretimi 6
1.5. Türkiye'de İyi Tarım Uygulamaları 7
1.6. AB Ülkelerinde İyi Tarım Uygulamaları 7
1.7. İyi Tarım Uygulamalarının Sağladığı Faydalar 8
1.8. Coğrafi İşaret, Şanlıurfa Biberi ve İTU ilişkisi 10
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR 12
3. MATERYAL ve YÖNTEM 17
3.1. Materyal 17
3.2. Yöntem 17
4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA 20
4.1. İşletmelerin Sosyo-Demografik Yapısı 20
4.2. İşletmelerin Arazi Kullanım Durumu 23
4.3. İşletmelerde Biber Pazarlama Kanalları 28
4.4. İşletmelerde İTU Tutum ve Davranışlar 29
5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER 40
KAYNAKLAR 44
ÖZGEÇMİŞ 46

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

BİBER ÜRETİCİLERİNİN İYİ TARIM UYGULAMALARI HAKKINDA FARKINDALIK DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ: ŞANLIURFA İLİ ÖRNEĞİ

Müzeyyen AKKOYUN

Harran Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğretim Üyesi Remziye ÖZEL
Yıl: 2019, Sayfa: 46

Yürütülen bu araştırma ile Şanlıurfa ilindeki biber üreticilerinin bireysel ve işletme özellikleri incelenerek, iyi tarım uygulamalarını (İTU) benimsemede etkili olan faktörler belirlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada, Şanlıurfa İli'nde Şanlıurfa biberi üretimi yapan 87 üretici ile yüz yüze anket yapılmak suretiyle elde edilen veriler analiz edilmiştir. Araştırmada tabakalı örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Analiz sonuçlarına göre biber üreticisi işletmecilerin önemli bir kısmının ilkokul (%37.78) ve ortaokul (%24.44) mezunu olduğu belirlenmiştir. Biber üretiminde daha çok yabancı işgücünden faydalandıkları belirlenmiştir. Araştırmada, işletme arazisinin %35.39'unda sebze üretimi, %23.22'sinde endüstri bitkileri, %22.59'unda tahıl ve %18.80'inde meyve tarımı yaptıkları saptanmıştır. Biber üreticilerin tamamının İTU'nı yapmadıkları belirlenmiş olup %44.45'inin ise İTU' dan haberdar bile olmadıkları saptanmıştır. Üreticilerin İTU'nı yapmama nedenleri arasında uygulama kriterlerini bilmeme (%25.50) ilk sırada yer almaktadır. İTU ile ilgili yayım çalışmalarının yeterli olmaması nedeniyle üreticiler bilgi eksikliği çekmektedirler. İTU örtü altı ve seralardaki yaş sebze ve meyve tarımında devlet tarafından desteklenmektedir. Uygulamaya geçmemede diğer önemli nedenlerin ise alt yapı eksikliği (%25.20), devlet desteğinin yeterli olmaması (%24.60) olarak belirlenmiştir. Şanlıurfa biber üreticilerinin İTU kapsamında üretim yapabilmeleri için ise gerekli alt yapıya ihtiyaçları vardır. Şanlıurfa biberi coğrafi işaretli bir ürün olarak İTU kapsamında üretilerek güvenilirliği artacaktır. Üretilen biberden elde edilen isotun da ihracat potansiyeli artacaktır.

ANAHTAR KELİMELER: İyi tarım uygulamaları, biber üretimi, farkındalık düzeyi, coğrafi işaret, Türkiye

ABSTRACT

MSc Thesis

DETERMINATION OF AWARENESS LEVELS OF PEPPER PRODUCERS ABOUT GOOD AGRICULTURAL PRACTICES: A CASE OF ŞANLIURFA

Müzeyyen AKKOYUN

Harran University
Graduate School of Natural and Applied Science
Department of Farming Economy

Supervisor: Assist. Prof. Dr. Remziye ÖZEL
Year: 2019, Page: 46

With this research, individual and operational characteristics of pepper producers in Sanliurfa province were examined and the factors that are effective in adopting good agricultural practices (GAP) were tried to be determined. In this study, the data obtained by conducting face-to-face questionnaires were analyzed with 87 producers producing Sanliurfa pepper in Şanlıurfa province. Stratified sampling method was used in the research. According to the results of the analysis, it was determined that a significant number of pepper-producing operators were graduates of primary schools (37.78%) and secondary schools (24.44%). It was determined that they benefited from foreign labour force in pepper production. In the study, it was found that they produced vegetables in 35.39% of the business land, industrial plants in 23.22%, cereals in 22.59% and fruit in 18.80%. It was determined that not all pepper producers had done GAP and 44.45% were not even aware of GAP. Among the reasons manufacturers do not make GAP is the first place to not know the application criteria (25.50%). Manufacturers lack information due to insufficient publication studies related to GAP. Itu is supported by the state in the cultivation of fresh fruits and vegetables under cover and greenhouses. Other important reasons for not implementing it were lack of infrastructure (25.20%) and insufficient state support (24.60%). Sanliurfa pepper producers need the necessary infrastructure to produce within the scope of GAP. Şanlıurfa pepper will be produced within the scope of GAP as a geographically marked product and its reliability will increase. The export potential of isotu, obtained from the pepper produced, will also increase.

KEY WORDS: Good agricultural practices, pepper production, awareness level, geographically marked product, Turkey

TEŞEKKÜR

Çalışmamın her aşamasında bilgi ve tecrübesiyle destekte bulunan ve yüksek lisans eğitimim boyunca yardımlarını esirgemeyen danışmanım sayın Dr. Öğretim Üyesi Remziye ÖZEL'e, hiçbir konuda desteklerini esirgemeyen Dr. Öğretim Üyesi Mehmet Reşit SEVİNÇ'e, tezime katkılarından dolayı Dr. Öğretim Üyesi Songül AKIN'a, Arş. Görevlisi Muhammet Palabıçak'a, saygıdeğer hocalarıma, tez çalışmasının ilerlemesinde her fırsatta katkı ve destek veren Ahmet ERCAN'a, Zir. Müh. Baver Eser'e, Ziraat Müh. Serap Elden'e, Yusuf TÖREN'e ve Zir. Müh. Metin DEMİRTAŞ'a teşekkür ederim. Saha çalışmalarında sorularıma sabırla yanıt veren çiftçilere teşekkür ederim. Bu günlere kadar benden hiç bir zaman desteklerini esirgemeyen ve hayatımın her evresinde yanımda olan değerli aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

ÇİZELGELER DİZİNİ

Sayfa No

Çizelge 1.1. Dünya Sebze Üretim Alanı, Verimi ve Miktarı....3
Çizelge 1.2. Dünya Biber Üretim Alanı, Verimi ve Miktarı....4
Çizelge 1.3. Türkiye'de İller İtibariyle Biber Üretim Miktarı (ton)(2017)....5
Çizelge 1.4. Türkiye'de İller İtibariyle Biber Üretim Alanları(da) (2017)....6
Çizelge 1.5. Şanlıurfa'da Biber Tipleri İtibariyle Üretim Miktarı (ton) (2018)....7
Çizelge 3.1. Anket Uygulanan İşletmeler İçin Örnek Hacminin Tabakalara Göre Dağılımı.... 18
Çizelge 3.2. İşletme Genişliği (da).... 19
Çizelge 4.1. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde İşletmecilerin Ortalama Yaşı ve Deneyim Süresi (Yıl).... 20
Çizelge 4.2. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde İşletmecinin Eğitim Durumu.... 22
Çizelge 4.3. İncelenen İşletmelerde Biber Tarımında Çalışan Aile Birey Sayısı.... 22
Çizelge 4.4. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerin Nüfus Yapısı.... 23
Çizelge 4.5. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Arazi Mülkiyet Durumu.... 24
Çizelge 4.6. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Arazi Varlığı ve Sulama Durumu.... 24
Çizelge 4.7. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Ürün Deseni.... 25
Çizelge 4.8. İncelenen Biber Üreticisi işletmelerde Biber Üretim Alanı.... 25
Çizelge 4.9. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerin Bölgeye Göre Gelir Düzeyi ile İlgili Çiftçi Görüşleri.... 26
Çizelge 4.10.İncelenen İşletmelerde Tarımsal Gelirin Toplam Gelir İçindeki Payı.... 26
Çizelge 4.11.İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Biberden Elde Edilen Gelirin Toplam Gelir İçindeki Payı (%).... 27
Çizelge 4.12.İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Örgütlenme Durumu.... 27
Çizelge 4.13.İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Biber Satışlarının Alıcılara Göre Dağılımı.... 28
Çizelge 4.14.İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Biber Üretiminde Yapılan Analizler.... 29
Çizelge 4.15.İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Biber Üretimi ile İlgili Muhasebe Kaydını Tutan Kişiler....30
Çizelge 4.16.İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Biber Üretiminde Zirai İlaç Ambalaj ve Kutularının İmhası.... 31
Çizelge 4.17.İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Üreticilerin Çeşit Seçiminde Etkin Olan Bilgi Kaynakları.... 31
Çizelge 4.18.İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Üreticilerin Biber Hastalık ve Zararlarının Tespitinde Etkin Olan Bilgi Kaynakları.... 32
Çizelge 4.19.İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Üreticilerin Bitki Koruma Ürünlerinin Seçiminde Etkin Olan Bilgi Kaynakları.... 32
Çizelge 4.20.İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Üreticilerin İlaçlama Tarihinin Belirlenmesinde Etkin Olan Bilgi Kaynakları.... 33
Çizelge 4.21.İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Üreticilerin Gübre Kullanımında Etkin Olan Bilgi Kaynaklarının Dağılımı.... 33
Çizelge 4.22.İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Üreticilerin Biber Pazarlamasında Etkin Olan Bilgi Kaynakları.... 34
Çizelge 4.23.İncelenen İşletmelerde İşletmecilerin Biber Üretiminde İyi Tarım Uygulamalarını Duyma Durumu.... 34
Çizelge 4.24.İncelenen İşletmelerde İşletmecilerin İyi Tarım Uygulamalarını Duydukları Haber Kaynakları....35
Çizelge 4.25.İncelenen İşletmelerde İşletmecilerin Biber Üretiminde İyi Tarım Uygulamalarını Duyduğu Yıl....35
Çizelge 4.26.İncelenen İşletmelerde İTU'nı Duyan Üreticilerin Uygulamama Nedenleri....36
Çizelge 4.27.İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Biber Üretiminde İhtiyaç Duyulan Bilgi Durumu....37
Çizelge 4.28.Biber Üreticilerinde Tarımsal Faaliyet ve Çevre İlişkisine Yönelik Hassasiyet....38
Çizelge 4.29.Biber Üreticilerinde Tarımsal Faaliyet ve İnsan Sağlığı İlişkisine Yönelik Hassasiyet....39

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa no

Şekil 1. İncelenen İşletmelerde Biber Pazarlama Kanalları……28

SİMGELER ve KISALTMALAR DİZİNİ

İTU	: İyi Tarım Uygulamarı
ÇKS	: Çiftçi Kayıt Sistemi
EUREP	: Euro Retailer Produce Working Group
HACCP	: Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Yöntem Sistemi
EHI	: Euro Handelsinstitut
EUREPGAP	: Euro Retailer Produce Working Group-Good Agricultural Practices
GAP	: Good Agricultural Practices

1.GİRİŞ

Dünya nüfusu hızla artmaktadır. Bunun yanı sıra teknolojik gelişmeler doğrultusunda çevre kirliliği de meydana gelmektedir. Günümüzde, toplumların en büyük gereksinimlerinin başında güvenli gıda maddelerine ulaşım gelmektedir. Hem üreticilerin hem de tüketicilerin eğitim yetersizliği ve gelir düşüklüğü güvenli gıdaya ulaşımı zorlaştırmaktadır.

Tüketiciler işlenmeden direk tükettikleri gıdalar da dahil, tüm satın aldıkları gıdaların güvenliğinden emin olmak istemektedirler. Bu sebeple gerek işlenen gıda ürünleri, gerekse direk tüketilen tarım ürünlerinin üretiminin güvenli olduğu garantisini tüketicilere sunabilmek için, bazı yöntemler ve yasaların oluşturulması gerekliliği ortaya çıkmıştır (Anonim, 2018a). Başka bir ifade ile ürün çeşitliliğinin artması, iletişim olanaklarının artması, tüketicilerin gelir düzeyinin artması nedeniyle güvenli gıda konusunda tüketicilerde daha hızlı ve yüksek bir farkındalık söz konusu olmuştur.

Kırsaldan kente göçle ve yüksek gelir gruplarının tüketim eğilimlerinin değişmesi ile birlikte insanların gıda talebi, muhafaza etme ve tüketime kadar birçok durumda gıda alışkanlıkları değişmiştir. Şehirleşme ile daha önce kendi ürününü kendisi üreten insanlar artık alışılagelmişin dışında ürünlerini daha modern şekilde elde etmeye başlamıştır. Bu değişimler gıdaların daha riskli bir duruma gelmesinde etkili faktörler olmuştur. Yaşanan bu süreçte, üretimden tüketime kadar geçen sürecin kontrol altına alınması ile ancak güvenli gıda üretim ve tüketiminin gerçekleşeceğinden hareket edilmesi gerekliliği ortaya çıkmıştır. Bu durum, gıdaların düzenli olarak güvenirliliğinin oluşturulması, bunun sürekli denetim ve izlemelerle sürdürülmesi gerekliliğini göstermiştir. Böylece tarımın gıda sektörü ile bütünleşmesi söz konusu olmuştur (Anonim, 2010).

Tüketicilerin satın alma gücünün oluşan farkındalıkları ile desteklenmesi sonucu ve gıda sanayi ile tarımın bütünleşme zorunluluğu sonucu iyi tarım uygulamaları, fonksiyonel tarım, organik tarım ve doğaya zarar vermeyen tarım isimleri ile farklı üretim yöntemleri yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Bu üretim yöntemlerinden biri olan iyi tarım uygulamaları; insan sağlığını tehdit eden kimyasalları, mikroorganizmaları, kalıntılar barındırmayan tabiatı kirletmeyen ve dengeleri bozmayan üretim olarak tanımlanmaktadır.

Bu bağlamda tüketicilerin tarımsal ürün taleplerinin yanında o ürünün güvenirliliği hayvan, insan ve çevre sağlığına zararlı olmadan üretildiğini kendilerine sunulacak kanıtlarla ispat edilmesi sonucunu doğurmuştur.

Devletin iyi tarım uygulamalarını yaygınlaştırmada izlediği yollardan biri iyi tarım uygulamalarında tarımsal desteklemeleri politika aracı olarak kullanmaktır. Türkiye için yeni bir uygulama olan İTU'nun, yaygınlaştırılması için İyi Tarım Uygulamalarında ilk olarak 2017 yılında yaş sebze ve yaş meyvede bireysel sertifikalandırılmış üreticilere 50 TL/da destek verilmiştir (Anonim 2018b).

1.1. Dünya'da Sebze Üretim Alanı, Verimi ve Üretim Miktarı

Dünya sebze üretim alanları, verimi ve üretim miktarı yıllara göre çizelge 1'de verilmiştir. Sebze üretim alanları 2000 yılında yaklaşık 42 milyon ha iken, 2017 yılında 58 milyon ha'a yükselmiş ve verim hektar başına 16 305.7 kg/ha'dan 18 812.1 kg/ha'a yükselmiştir. Yıllar itibari ile üretim alanındaki ve verimdeki artışa paralel olarak üretim miktarı da artış göstermiş ve 2017 yılında 1.09 milyar tona yükselmiştir (Çizelge 1.1). 2000-2017 yılları arasında üretim alanı %38.53, verim %15.37 ve üretim miktarı %59.82 oranında artmıştır.

Çizelge 1. 1. Dünya Sebze Üretim Alanı, Verimi ve Üretim Miktarı

Yıllar	Üretim Alanı(ha)	Verim(kg/ha)	Üretim Miktarı(ton)
2000	41 993 627	16 305 7	684 733 756
2001	43 122 693	16 287 4	702 358 012
2002	43 810 173	16 518 4	723 675 262
2003	45 810 947	16 401 9	753 141 952
2004	45 456 329	16 774 6	762 510 662
2005	46 544 252	16 802 8	782 073 799
2006	47 368 453	17 132 0	811 514 319
2007	48 076 100	17 584 7	845 403 340
2008	48 724 374	18 027 2	878 363 471
2009	49 675 392	18 176 8	902 938 495
2010	50 906 115	18 145 9	923 736 560
2011	52 362 057	18 280 4	957 197 343
2012	53 782 090	18 231 6	980 534 159
2013	54 829 251	18 239 2	1 000 039 745
2014	55 438 566	18 649 8	1 033 917 075
2015	56 847 533	18 573 7	1 055 870 717
2016	57 694 664	18 731 2	1 080 688 914
2017	**58 172 267**	**18 812 1**	**1 094 343 707**

Kaynak: FAO, 2019

Biber, meyvesi yenen ve çok farklı şekillerde tüketilebilen sebzelerden birisidir. Biber, Dünyada ve Türkiye'de değişik şekillerde yoğun olarak tüketilen önemli bir sebze türüdür. Türkiye'nin her bölgesinde az veya çok biber üreticiliği yapılmaktadır. Taze tüketimin yanında, toz biber, salça, közleme, sos, turşu ve ana yemeklerin içerisinde çok değişik şekillerde değerlendirilmektedir.

Şanlıurfa'da diğer tüketim tiplerinin yanı sıra kurutularak isot adı altında baharat olarak da hazırlanmaktadır. İsot yurt içi tüketime sunulmakla birlikte ihracatı da yapılan özel bir baharattır.

1.2. Dünya'da Biber Üretim Alanı, Verimi ve Üretim Miktarı

Dünya biber üretim alanı, verim ve üretim miktarı çizelge 1. 2'de verilmiştir. Biber üretim alanı 2000 yılında 2 040 282 milyon ha iken, 2017 yılında 2 555 358 milyon ha'a yükselmiş ve verim hektar başına 13 808.7 kg'dan 19 378.8 kg'a yükselmiştir. Yıllar itibari ile üretim alanı ve verimdeki artışa paralel olarak üretim miktarı da artış göstermiş ve 2017 yılında 36 milyon ton olmuştur (Çizelge 1.2). İncelenen 17 yıllık dönemde dünya biber üretim alanlarında % 79.84, hektar başına verimde %71.26'lık bir artış olmuş ve buna bağlı olarak da üretim miktarı %73.07 artmıştır.

Çizelge 1. 2. Dünya Biber Üretim Alanı, Verimi ve Miktarı

Yıllar	Üretim Alanı(ha)	Verim(kg/ha)	Üretim Miktarı(ton)
2000	2 040 282	13 808.7	21 253 405
2001	2 061 503	14 371.6	21 849 220
2002	2 157 894	14 516.0	23 006 266
2003	2 234 619	15 139.8	24 820 546
2004	2 211 488	15 637.2	25 117 317
2005	2 211 332	16 027.3	25 864 708
2006	2 362 749	16 336.0	27 232 149
2007	2 343 951	16 796.9	27 953 155
2008	2 382 651	16 414.9	28 625 137
2009	2 491 734	16 185.1	29 282 356
2010	2 439 160	16 705.1	30 163 398
2011	2 446 929	16 797.5	30 739 345
2012	2 503 076	16 805.2	31 440 237
2013	2 410 040	17 257.9	31 768 429
2014	2 431 498	17 613.2	32 654 160
2015	2 396 566	18 768.4	33 753 717
2016	2 480 342	19 047.3	35 214 275
2017	**2 555 358**	**19 378.8**	**36 783 098**

Kaynak: FAO, 2019

1.3. Türkiye'de Biber Üretimi

Türkiye'de biber üretiminde ilk sırayı 439 255 ton ile Antalya almaktadır. Bunu sırasıyla Mersin, Bursa, Çanakkale, Manisa, Samsun ve Adana illeri takip etmektedir. Şanlıurfa İlinde 2017 yılı itibariyle 117 406 ton biber üretimi yapılmıştır. Şanlıurfa ili, üretim miktarı bakımından iller arası sıralamada 8. sırada yer alırken Türkiye biber üretiminin %4.60'ını karşılamaktadır (Çizelge 1.3).

Çizelge 1. 3. Türkiye'de İller İtibariyle Biber Üretim Miktarı (ton) (2017)

İller	Üretim Miktarı (ton)	%
Antalya	439 255	17.19
Mersin	308 892	12.09
Bursa	237 754	9.31
Çanakkale	233 419	9.14
Manisa	172 355	6.75
Samsun	136 786	5.35
Adana	124 061	4.86
Şanlıurfa	**117 406**	4.60
İzmir	99 723	3.90
Tokat	74 198	2.90
Balıkesir	71 210	2.79
Kilis	62 250	2.44
Hatay	61 538	2.41
Karaman	30 904	1.21
Aydın	26 477	1.04
Elazığ	25 659	1.00
Diyarbakır	24 584	0.96
Kahramanmaraş	22 673	0.89
Gaziantep	19 039	0.75
Türkiye	2 554 974	100.00

Kaynak: TUİK, 2019

Türkiye biber üretim alanları bakımından 70 441 da ile Çanakkale ilk sırada yer almaktadır. Bunu sırasıyla Antalya, Manisa, Samsun, Mersin takip etmektedir. Şanlıurfa İlinde 2017 yılı itibariyle 40 159 da alanda biber üretimi yapılmış olup iller itibariyle 7. sırada yer almaktadır. Şanlıurfa İli, Türkiye'de biber üretimi yapılan alanların %5.11'ini gerçekleştirmektedir (Çizelge 1.4). Bu durumda Şanlıurfa ili biber üretiminde verimin diğer illere göre daha düşük olduğu söylenilebilir.

Çizelge 1. 4. Türkiye'de İller İtibariyle Biber Üretim Alanları (da) (2017)

İller	Üretim Alanları(Da)	%
Çanakkale	70 441	8.96
Bursa	59 900	7.62
Antalya	59 568	7.57
Manisa	52 026	6.61
Samsun	51 584	6.56
Mersin	51 122	6.5
Şanlıurfa	**40 159**	**5.11**
İzmir	37 806	4.81
Balıkesir	31 499	4.00
Hatay	31 280	3.98
Adana	26 020	3.31
Kilis	24 900	3.17
Tokat	17 754	2.26
Diyarbakır	15 590	1.98
Kahramanmaraş	13 184	1.68
Elazığ	13 083	1.66
Aydın	10 903	1.39
Karaman	10 305	1.31
Gaziantep	9 275	1.18
Türkiye	**786 524**	**100,00**

Kaynak: TUİK, 2019

1.4. Şanlıurfa İlinde Biber Üretimi

Yapılan bu çalışmada Şanlıurfa ilinde üretimi gerçekleştirilen biber çeşitleri arasında salçalık–kapya biberinin 102 776 ton ile üretim miktarında ilk sırayı aldığı görülmektedir (Çizelge 1.5). Salçalık-kapya biberin Şanlıurfa ilinde ilk sırayı almasının en önemli sebeplerinden biri yöre insanının isot ve barahatı yemeklerinde çok tercih etmesidir. Dolmalık biber ise; 13 225 ton ile salçalık-kapya biberini takip etmektedir. Bölgenin yöresel yemek ve damak lezzetinde ilk sıralarda bulunan kurutmalık ve taze biber dolması da bölgede üretilen kapya tipi Urfa biberi ile yapılmaktadır. Sivri biber çeşidi ise 1 405 ton üretim miktarı ile 3. sırada yer almaktadır (Çizelge 1.5). Bu durumda tüketici taleplerinin üreticilerin çeşit seçimine yansıdığı söylenebilir.

Çizelge 1. 5. Şanlıurfa'da Biber Tipleri İtibariyle Üretim Miktarı (ton) (2018)

Biber Çeşitleri	Üretim Miktarı (ton)	%
Salçalık, Kapya	102 776	87.54
Dolmalık	13 225	11.26
Sivri	1 405	1.20
Çarliston	-	0.00
Toplam	117 406	100.00

Kaynak: TUİK, 2019

1.5. Türkiye'de İyi Tarım Uygulamaları

İyi Tarım Uygulamaları (İTU); İnsan sağlığını tehdit eden kimyasalları, mikroorganizmaları, kalıntılar barındırmayan tabiatı kirletmeyen ve dengeleri bozmayan üretim olarak tanımlanırken, üretimin ülkenin tarımsal üretimle ilgili mevzuatlarına ve tüketimle ilgili mevzuatlarına uygun olması gerekmektedir. Ayrıca üretimle ilgili tüm işlemlerin kayıtlı ve üretim aşamalarının kontrol edilebilir olmasını ve üretimin sertifikalandırılması şartını kapsamaktadır. İTU, üreticiden tüketiciye kadar olan tüm aşamaları kapsamaktadır (Anonim, 2019b).

Türkiye'de 08.09.2004 tarihinde yayımlanmış olmakla birlikte "İyi Tarım Uygulamalarına İlişkin Yönetmelik" temelleri çok eskilere dayanmaktadır. Cumhuriyet döneminden önce bazı üretim parselleri ve ürünlerin (zeytin vb.) kayıt altına alınarak, üretimin kontrol ve takibinin yapılması, 1957 yılında çıkarılan "Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Kanunu" İyi Tarım Uygulamaları'nın Türkiye'deki temeli olarak görülmektedir (CTR, 2019).

1.6. AB Ülkelerinde İyi Tarım Uygulamaları

Avrupa'da 1997 yılında önde gelen perakendecilerden oluşan bir grup, İyi Tarım Uygulamaları (İTU) ve bu uygulamaların sertifikalandırılması konusunda çalışmalar başlatmıştır. Yaş meyve-sebze sektöründe Avrupa da lider konumundaki perakendeciler sebze ve meyvenin sürdürülebilir ve güvenilir üretimini sağlamak amacı ile EUREP (Euro-Retailer Produce Working Group) oluşturmuşlardır. EUREP gıda güvenliğini sağlarken bir dizi kayıt ve doküman hazırlamaktadır. Bu doküman ile gıda güvenliği sisteminin temel ilkeleri ile yola çıkılarak, bütün üretim faaliyeti

aşamaları için kontrol noktaları belirlenmiştir. Belirlenen bu kontrol noktalarına uyum kriterleri geliştirilmiştir. İyi Tarım Uygulamaları'na (İTU) ait dokümanda, İyi Tarım ile gıda güvenliği sistemi (HACCP) kriterleri birleştirilmiştir (CTR, 2019).

Almanya merkezli ve 2001 de kurulmuş olan ticari bir kuruluş olmayıp sadece eğitim ve araştırma ile ilgili faaliyetlerde bulunan Euro Handelsinstitut (EHI), EUREP'in oluşturulmasında uluslararası sekretarya vazifesini üstlenmiştir. 2001 yılında sekretarya görevini FoodPlus GmbH yapmaya başlamıştır. EUREP'in tedarikçi ve perakendeci üyeleri, 2001 yılında "Teknik ve Standartlar Komitesi" ve "Konsey"'i oluşturmuşlardır. Ayrıca, bu birimler EUREPGAP dokümanlarının kontrol edilmesi ve güncellenmesi görevini de üstlenmişlerdir (CTR, 2019).

Uygulanması tamamen gönüllülük temeline dayanan, yasal zorunluluğu sahip olmayan GLOBALGAP spesifik bir standarttır. Ticarette bulunan Avrupa ülkeleri ihracat ve gıda üretici işletmeleri, pazarda talep edilebilmesi ve rekabette katılabilmek için bu standartları istekli olarak onaylamışlardır. Avrupa'nın lider perakendeci kurumları Globalgap sertifikası istekte bulunmak için bu standartlara uyum sağlamışlardır (CTR, 2019).

1.7. İyi Tarım Uygulamalarının Sağladığı Faydalar

İTU yöntemi oluşum süreci itibariyle genel olarak tüketiciler, çevre, üreticiler, ihracatçılar, perakendeciler ve tarım gibi aktör ve faktörler üzerinde değişik faydalar sağlamaktadır. Bu çalışmada İTU'nun sağlayacağı faydalar ayrı başlıklar altında incelenmiştir.

İTU Sisteminin Üreticilere Faydaları (CTR, 2019)

- Dış ve iç pazarda tercih edilme nedenidir.
- Eşit yarış şartlarında lider olmayı sağlar.
- Perakendecilerle kaliteli anlaşma sağlar.
- Nitelikli ürün üreticiliğine imkan sağlar.

- Uzun mühlette üretim maliyetlerinde azalış, dolayısıyla karda yükseliş olanağı sağlar.
- Üretimde çalışan bireylerin refahını ve güvenliğini sağlar.

İTU Sisteminin Tüketicilere Faydaları (CTR, 2019)

- İnsan sağlığı ve gıda güvenliği ile ilgili riskleri hafifletir.
- Ürünün kaynağı hakkında yeteri kadar bilgiyi sağlar (izlenebilirlik).
- Üründe nitelik ve güvenilirliği sağlar.
- Tüketicilerin gıda ürünleri niteliği ve güvenliği ile ilgili istekleri başarı ile karşılanır.

İTU Sisteminin Perakendecilere Faydaları (CTR, 2019)

- Üretici ile kaliteli anlaşma imkanı sağlar.
- Ürünün güvenilirliği ve halk sağlığı ile ilgili kuşkuları yok eder.
- Tüketicinin ürüne olan güveniyle istekte yükseliş sağlanır.
- Yasal düzenlemelere uygunluk göstermesi sebebiyle manileri ortadan kalkmasına imkan sağlar.

İTU Sisteminin Çevreye Faydaları (CTR, 2019)

- Sürdürülebilir, çevreye olan sorumluluğunu bilen bir üretim, biyolojik çeşitliliğin ve doğal hayatın korunması.
- Tarımın çevreye olan kötü sonuçların etkilerinin minimize edilmesi.
- Himayeci bir yönetim planının uygulanması.

İTU Sisteminin Tarıma Faydaları (CTR, 2019)

- Gıda güvenliği, tüketici sağlığı ve çevre ile ilgili riskleri minimize eder, doğal denge korunur.
- Tarım işçilerinin sağlık riskini azaltır.

- Çağdaş tarımsal uygulamaların faaliyete girmesi ile güvenli ve planlı üretim yapılır.
- Tarımsal konulardaki yasal mevzuatlara uyumda kolaylık sağlanır.
- Tarımda güvenin canlandırılmasına olanak sağlanır.

İTU Sisteminin İhracatçıya Faydaları (Gözen, 2010)

- Üretim miktarı ve nitelik kayıplarının önüne geçilir.
- Dış satımda bulunanlar bu uygulama ile tarife dışı engelleri ortadan kaldırır.
- Uygulama ile beraber ihracatçılar daha geniş pazarlara hedeflerler.
- Artan istekler ile birlikte ürünün izlenebilirliği ve sağlıkla ilgili risklerinin minimize edilmesi sebebiyle daha fazla gelire ulaşmış olurlar.

1.8. Coğrafi İşaret, Şanlıurfa Biberi ve İTU İlişkisi

İşlenmiş gıda ürünlerinin tüketimi hızlı bir şekilde artış göstermektedir. Bunun sonucu olarak da sağlıkla ve doğal yaşamla ilgili tasalar da artmaktadır. Bu durum tüketicilerin İTU ve organik yöntemlerle üretilen ürünlere talebini artırmaktadır. Tüketiciler tükettikleri ürünün özelliklerini menşei, mahreç, logo, etiket bilgileri, tescil durumu vb. ürün niteleyicileri yardımıyla bilmek istemektedirler.

Coğrafi işaretler, ürünle özdeşleşen, o ürünün bölgeye ait bazı özelliklerini, ifade eden, ürünü nitelendiren ve ürünü tanıtan işaretlerdir. Coğrafi işaretler ürünün üretimini destekleyerek bölgesel kalkınmayı ve sürdürülebilirliği sağlar. Ayrıca ananevi bilgileri ve kültürel değerleri muhafaza eder. Ürünün benzeri ile karıştırılması ile mücadele etmekte ve turizmi desteklemede önemli araçlardır (GÜLER, 2019).

Gıda güvenliği ile ilgili sorunlar HACCP (Tehlike Analizi ve Kritik Kontrol Noktaları Yönetim Sistemi)'in coğrafi İşaretler ile birlikte uygulanması yoluyla en aza indirgenebilir. Bu sebeple denetimin ve kontrollerin uygulanamadığı ülkelerde

coğrafi işaretlerin, gıda güvenliğini temin eden HACCP ve İTU ile bir arada yürütülmesi daha fayda sağlayacaktır (Kan ve Gülçubuk, 2008).

Şanlıurfa biberi 2002 yılında coğrafi işaretli ürün olarak tescillenmiştir (Anonim, 2019c). Şanlıurfa biberi coğrafi işaretli ürünler arasında yer almakla birlikte aynı zamanda işlenerek isot olarak pazarlanan önemli bir gıda sanayii girdisidir. İsot, bölgeye has bir işlenmiş ürün olup dış ticaret şansı olan bir üründür.

Üretici kararları üzerinde bireysel özelliklerin yanı sıra pazar yapısı, işletme özellikleri, şartları ve destekleme şekli miktarı gibi birçok faktör etkili olabilmektedir. Bu araştırmada Şanlıurfa'da önemli bir yere sahip olan ve coğrafi işaretli bir ürün olan Şanlıurfa toplam sebze üretim alanlarının %1.80'ini oluşturan biber üretim faaliyetinde bulunan üreticilerin biber tarımında üreticilerin İTU yapma kararını etkileyen faktörleri belirlemek amaçlanmıştır. Çalışmada, iyi tarım uygulamaları hakkında farkındalık düzeyleri ve bunu etkileyen faktörler belirlenmiştir. Bu amaçla, Şanlıurfa İli'nde biber üretimi yapan 457 üretici arasından tabakalı örnekleme yöntemi ile belirlenen 90 üretici ile yüz yüze anket yapılmak suretiyle elde edilen veriler analiz edilmiştir.

Bu araştırma sonuçları, İTU'nun yaygınlaşmasına yönelik yürütülecek faaliyetlerde yol gösterici bilgi birikimine katkı sağlayacaktır. Böylece İTU'nun ülke genelinde yaygınlaşmasında kamu kaynakları daha etkin kullanılabilecektir.

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

Özçatalbaş, O. (2000), Şanlıurfa ilinde yürüttüğü bir çalışmada, Şanlıurfa ilinde bulunan yayımcılarının, görev alanındaki çiftçilerin tarımsal bilgi ve yayım konusunda tutum ve davranışlarına ilişkin değerlendirmelerinin analizini yapmıştır. Çalışmada üreticilerin tutum ve davranışlarını etkileyen faktörlerin anlamlılığını test etmek Ki-kare bağımsızlık testi kullanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre; üreticilerin yalnızca %21.7'si yayımcılara yüksek düzeyde ilgili ve güven duymaktadırlar. Tarımsal üretim tekniği bilgisi yetersiz olan çiftçilerin oranı %56.2'dir. Ayrıca çiftçilerin yeniliklere açık olma, yenilikleri benimseme, dış dünya ile ilişki ve işbirliği eğilimleri düşüktür.

Özkan ve ark. (2003), yaptıkları bu araştırmalarında 125 üretici ile anket çalışması yapmışlardır. Bu çalışmaya göre üreticilerin %74.2'i zararlı ve hastalık olduğu durumda ilaçlama yapmaktadırlar. Üreticilerin %49.7 ilaç tercihinde kendi bilgi ve birikimlerine göre ilaçlama yapmaktadırlar. Üreticilerin %42.8'i ilaç bayilerinin tavsiyelerin dinlemektedirler. Üreticilerin %70.4'ü tarımsal ilaçların ürünler üzerinde ilaç kalıntısı bıraktığına inanmaktadır. Aşırı ilaç kullanımın çevreye zarar verdiğini düşünen üreticilerin oranı %96,8'dir. Üreticilerin %20.2'si de ilaç tercihinde problem yaşadıklarını belirtmişlerdir.

Gücüyen, A. (2007), yaptığı bu çalışmasında bağcılık yapılan üretim miktarı ve alan büyüklüğü bakımından Türkiye'de ilk sıralar da bulunan Manisa ve Manisa'ya bağlı, Akhisar, Salihli, Turgutlu, Sarıgöl, Saruhanlı, Alaşehir ilçelerin de yer alan bağ işletmelerinin işletme yapısı ve makineleşme durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışmada bağcılık tarımı yapılan çiftçiler ile bire bir anket çalışılması yapılmıştır. Yapılan bu çalışmada bağ alanı, alet ve makine varlığı, traktör, arazi mülkiyeti, üretim dönemimde yapılan işlemler, gübre ve ilaç kullanım miktarları, işgücü kullanımı, kullanılan mekanizasyon sistemleri v.s. ile ilgili veriler toplanarak, Manisa ilinde bağcılık faaliyetinde makineleşmenin durumu ve mekanizasyon sorunları ele

alınarak, bu sorunlar için iyi tarım uygulamalarına yönelik çözüm tavsiyeleri getirmiştir.

Köksal, Ö. (2009), yapmış olduğu bu çalışmasında; organik zeytin üretiminin yoğun olarak yapıldığı Çanakkale, İzmir ve Aydın seçtiği toplam 250 üretici ile anket çalışması yapmıştır. Bu üreticileri konvansiyonel zeytincilik yapan 125 üretici ve organik zeytincilik yapan 125 üretici oluşturmaktadır. Bu araştırmada organik zeytin üreticiliğinde karar vermede tesirli olan etkenleri lojistik regresyon yöntemi ile belirlemiştir. Bu çalışmada modelde bağımsız değişkenler olarak işletme özellikleri, bireysel özellikler ile bilgi kaynakları, bağımlı değişken olarak ise organik zeytin üreticiliği yapıp/yapmama olarak belirlenmiştir. Organik zeytin yetiştiriciliği yapmaya karar vermede etkili olan etkenler işletme özelliklerinden alet-makine varlığı ve arazi edinim şekilleri bireysel özelliklerden ise gelir anlamlı bulmuştur. Modelde anlamlı çıkan diğer etken çevresel ve ekonomik nedenlerdir.

Bayramoğlu ve ark. (2010), yapmış oldukları bu araştırmalarında EurepGAP sertifikası bulunan ve bulunmayan çiftçilerin gelir düzeylerinde bir değişikliliğin olup olmadığını incelemişlerdir. Bu araştırma bünyesinde, Antalya bölgesinde örtü altında yetiştirilen domates üreticiler arasında seçilen 33 sertifikasız üretici, 16 sertifikalı üretici ile birebir anket çalışması yapmıştırlar. Araştırmalarında varmış oldukları sonuç, EurepGAP sertifikalı domates yetiştiricilerinin gelirleri sertifikasız yetiştiricilerine göre birim başına 2,8 kat fazla olduğu saptamışlardır. Yapılan anket sonuçlarına göre; nitrat kullanımı sertifikalı yetiştiriciler sertifikasız yetiştiricilere oranla %52 daha az, %25 daha az potas %67 daha az fosfor kullanmaktadır. Sertifikalı yetiştiriciler daha az fungisit ve insektisit kullanmaktadır

Akbay, C., ve ark. (2012), yapmış oldukları bu çalışmalarında Kahramanmaraş ve Gaziantep illerinde kırmızıbiberin üretim yapısını, işletmelerin kırmızıbiber yaş ve kuru olarak değerlendirme durumları ve kırmızıbiberi kuru olarak değerlendiren işletmelerde kurutma yöntemlerini incelemişlerdir. İşletmeler ile yapmış oldukları anket sonuçlarına göre işletme sahiplerinin ortalama yaşı 45.3 olup tarımla uğraştıkları yıl sayısı ortalama 27 yıldır.

Hasdemir, M. ve Taluğ, C. (2012), yapmış oldukları bu çalışmalarında Afyonkarahisar bölgesindeki kiraz yetiştiricilerinin işletme özellikleri ve kişisel bilgilerini inceleyerek, iyi tarım uygulamalarını (İTU) benimsemede tesirli olan etkenleri belirlenmeye çalışmışlardır. Bu amaçla, Afyonkarahisar bölgesindeki kiraz üretimi yapan yetiştiriciler arasında uygun görülen yöntem ile seçilen 136 yetiştiriciye, birebir anket yapılarak elde edilen sonuçları analiz etmişlerdir. İTU yapmayan veya yapan gruplar arasında değişikliliği anlamlı olan bağımsız değişkenlerin, İTU yapma kararına lojistik regresyon çözümlemesi yapılarak bu kararların tesirleri oransal olarak belirlemişlerdir.

Tümer, E.İ. ve Miran, B.(2014), yapmış oldukları bu çalışmalarında domates yetiştiriciliğinde Türkiye'de büyük orana sahip olan Tokat bölgesinde domates yetiştiricilerinin doğal domates yetiştirme talebini etkileyen faktörlerin tespit edilmesini hedeflemişlerdir. Bu hedefle Tokat bölgesinde 123 domates yetiştiricisi ile birebir anket çalışması yapmışlardır. Anket sonuçlarından elde edilen verilere Binomial Probit analizi yapmışlardır. Yapılan bu çalışmanın analiz sonucuna göre, yetiştiricilerin doğal domates yetiştirmek istedikleri fiyat, tarımsal üretimden elde edilen gelir, eğitim durumu, üreticilerin doğal domates üretimi konusunda eğitim alma isteği, kooperatife üye olma durumları ve 2011 yılına ait bireysel borç miktarı istatistiki bakımından önemli bulmuşlardır.

Sayın ve ark. (2015), yapmış oldukları bu çalışmalarında her iki yetiştirici grubunu betimleyici bilgiler elde etmek ve gruplar arasındaki değişiklileri belirlemek, yetiştiricilerin sosyal hayata katılım ve yeniliklere karşı davranışları ve iyi tarım uygulamalarına yaklaşımlarını araştırmak amaçlamışlardır. Toplam 138 yetiştirici ile birebir anket çalışması yapmışlardır. İki farklı grup arasında çiftçilik tecrübe zamanını ve örgüte üye olma durumunu belirleme %5 önem seviyesinde değişiklik olduğu tespit etmişlerdir. Çiftçilerin iyi tarım uygulamalarında aldığı devlet desteği diğer çiftçileri özendirmesi sebebiyle verilen desteklemenin devam etmesine ve bu konu üzerine yetiştiricilere yönelik planlanan eğitimlerin etkili bir şekilde sürdürülmesini tavsiye edilmiştir.

Aydın ve ark. (2016), yapmış oldukları bu çalışmalarında Çanakkale bölgesinde iyi tarım uygulamaları yapan ve yapmayan tarım işletmelerini ele almışlardır. 24 kiraz ve 31 şeftali yetiştiricisi ve benzer sayıda iyi tarım uygulaması yapmayan yetiştirici ile birebir anket çalışması yapmışlardır. İyi tarım uygulaması yapmayan ve yapan işletmelerde kiraz ve şeftali üretimi için harcanan sabit ve değişken masraflar, brüt kar ve mutlak kar değerleri, masrafların toplam masraflar içindeki oranları, verim ve gayri safi üretim değerleri, bir kg ürün maliyeti, nispi kar oranları hesaplanarak tespit edilmiştir.

Polat, K. ve Dellal, İ.(2016), yapmış oldukları bu çalışmalarında Türkiye'deki 14 sulu alanlarından biri olan Göksu Deltasında, İyi Tarım Uygulamaları (İTU) yapan çeltik yetiştiricileri iklim farklılığı ve tesirleri ile ilgili idraklarının tespit edilmesinde ve İTU yapılmasında tesirli etkenlerin tespit etmişlerdir. Bu çalışmanın temel maddesi tam sayım yöntemi ile belirlemişlerdir. Yetiştiricilerin değişik bir çeltik yetiştirme yöntemine olumsuz bakmalarındaki en önemli faktörün genel anlamda yeni sistemler ile ilgili deneyim ve bilgi yetersizliği olduğu belirlemişlerdir.

Aydın ve ark. (2017), yapmış oldukları bu çalışmalarında, Trakya Bölgesinde iyi tarım uygulaması uygulayan ve uygulamayan üzüm yetiştiren tarım işletmelerini ele almışlardır. Bu çalışmalarının esas hedefi, iyi tarım uygulamaları uygulamayan ve uygulayan işletmelerin ekonomik yönden mukayese edilmektedir. Tekirdağ, Kırklareli, ve Edirne illerin de iyi tarım uygulamaları uygulayan 27 üzüm yetiştiricisinin hepsi, benzer sayıda iyi tarım uygulaması uygulamayan üzüm yetiştiricisi ile birebir anket çalışması yapmışlardır.

Yılmaz ve ark. (2017), yapmış oldukları bu çalışmalarında Adana'da turunçgil yetiştiriciliğinde iyi tarım uygulamaları yapan veya yapmayan çiftliklerde brüt üretim maliyeti, brüt kar, üretim maliyeti, mutlak kar ve nispi kar hesaplanması hedeflemişlerdir. Bu çalışmanın temel malzemesi, Adana'da turunçgil yetiştiriciliğinde iyi tarım uygulamalarını yapan veya yapmayan 170 çiftlik ile birebir anket yapılarak elde edilen birincil verilerden oluşmuştur. Araştırma sonuçlarına göre, GAP'ı yapan çiftliklerdeki birim başına düşen üretim maliyetleri daha fazladır.

Aytop ve Akbay (2018), yapmış oldukları araştırmada, işletmecilerin tamamının erkek ve ortalama yaşında 46.72 olduğunu, işletmecilerin ortalama 6.35 yıl eğitim almış olduklarını biber tarımında 28.19 yıllık bir tecrübelerinin olduğunu, işletmelerde ortalama hane halkı sayısının ise 5.97 kişi olduğunu belirlemişlerdir.

3. MATERYAL ve YÖNTEM

3.1. Materyal

Bu araştırmada, Şanlıurfa ilinde açıkta üretilen biber tarımı yapan tarım işletmelerinde yüz yüze görüşme sonucu anket yöntemi ile elde edilen veriler çalışmanın birincil materyalini oluşturmaktadır. Ayrıca konu ile ilgili olarak yapılmış çalışmaların sonuçları, ulusal ve uluslararası yayınlanmış makaleler ve istatistiklerden çalışmada ikincil materyal olarak yararlanılmıştır.

Anket çalışmaları 2018 yılında gerçeklemiş olup Şanlıurfa'nın Bozova, Suruç, Hilvan, Merkez (Eyyübiye, Karaköprü, Haliliye) ilçe ve köylerinde biber üretim yapan üreticilerle yüz yüze görüşme sonucu anket yöntemi ile elde edilen verilerden oluşturmaktadır.

3.2. Yöntem

2018 T.C. Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı il bazında üretici verilerine göre Şanlıurfa'da 457 üreticinin Şanlıurfa biberi tarımı yaptığı belirlenmiştir. Anket örneklem sayısını belirleyici unsur olan tarım işletmeleri sayısı dikkate alınarak tabakalı oransal örneklem yöntemi uygulanmıştır.

Tarım işletmelerinde, tabakalar arasında hacim ve varyasyon bakımından büyük farklılıklar varsa, Neyman Yöntemini kullanmak örneklemenin etkinliğini artırmaktadır. Neyman Yöntemine göre örnek hacminin belirlendiği eşitlik aşağıdaki gibi formüle edilmektedir (Yamane 1967).

$$n = \frac{(\sum Nh*Sh)^2}{N^2 D^2 + \sum Nh*(Sh)^2} = 87{,}17980563 \qquad (3.1.)$$

Formülde;

n = Örnek Hacmi

Nh = h'ıncı tabakadaki birim sayısı (frekans)

Sh = h'ıncı tabakanın standart sapması

N = Toplam birim sayısı

D = d / Z

d = ortalamadan belirli bir oranda veya mutlak bir değer büyüklüğünde sapmayı ifade etmektedir.

Z = t dağılım çizelgesinde (N-1) serbestlik derecesi ve belirli bir güven sınırına (%90, %95, %99 gibi) ait t değeri (eğer birim sayısı 30'un üzerinde ise t-dağılım Çizelgesindeki Z değeri).

%5 hata payı ile %95 güven aralığında örneklem sayısı 87 olarak saptanmış olup tabakalara düşen örneklem sayısı Çizelge 3.1 'de verilmiştir.

Çizelge 3.1. Anket Uygulanan İşletmeler için Örnek Hacminin Tabakalara göre Dağılımı

Tabakalar (da)	Tabaka Ort.(da)	Tabakadaki İşlt. Sayısı (Nh)	Std.Sapma (Sh)	Varyasyon katsayısı(%)	Örn.Gir. İşlt. Sayısı (nh)
Birinci tabaka (+5 da)	2.75	164	1.434	52.110	31.29
İkinci tabaka (5.1-10 da)	7.80	104	1.755	22.488	19.84
Üçüncü tabaka (10.1-15 da)	12.96	72	1.618	12.483	13.74
Dördüncü tabaka (15.1-20 da)	17.39	41	1.629	9.367	7.82
Beşinci tabaka (20.1 - + da)	51.51	76	62.405	121.151	14.50
TOPLAM		457		204.547	**87.18**

Araştırmada elde edilen veriler anket uygulanan işletmelerdeki biber tarımı yapılan arazi genişliğine göre 3 gruba ayrılarak analizler yapılmıştır. İşletmelerin biber tarımı yaptıkları arazi genişlik gruplarına göre +10 dekar, 11–20 dekar 20 dekarın üstü olmak üzere 3 grup olarak irdelenmiştir (Çizelge 7).

Araştırmada, olası hataları minimize etmek açısından toplam 90 anket yapılmıştır.

Çizelge 3.2. İşletme Genişliği (da)

İşletme Genişliği (da)	İşletme Sayısı	Anket sayısı
Birinci Tabaka(+10 Da)	268	51.13
İkinci Tabaka(11 Da-20 Da)	113	21.56
Üçüncü Tabaka(21 Da+)	76	14.50
TOPLAM	457	87.19

4. ARAŞTIRMA BULGULARI ve TARTIŞMA

4.1. İşletmelerin Sosyo-Demografik Yapısı

Araştırmada, incelenen biber üreticisi işletmecilerin %100 erkek üreticilerinden oluştuğu belirlenmiştir. Araştırmada anket uygulanan biber üreticisi işletmecilerin ortalama yaşının 30-82 yaş arasında değiştiği ve işletmeler ortalamasının 54.17 yaş olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4.1).

Daha önce yapılmış olan bir çalışmada biber üreticisi işletmecilerin ortalama 46.72 yaşında olduğu ve işletmecilerin önemli bir kısmının 41-45 yaşları arasında olduğu belirlenmiştir (Aytop ve Akbay, 2018). Kahramanmaraş ve Gaziantep illerinde yürütülen diğer bir çalışmada ise işletmecilerin ortalama 45.3 yaşında olduğu belirlenmiştir (Akbay ve ark., 2012).

Çizelge 4.1. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde İşletmecilerin Ortalama Yaşı ve Deneyim Süresi (Yıl)

İşletme Genişlik Grupları	Değer	Yaş(yıl)	Deneyim süresi (Yıl)
	Ortalama	53.90	16.88
1. Grup	Minimum	30.00	5.00
	Maksimum	82.00	26.00
	Ortalama	53.53	16.25
2. Grup	Minimum	35.00	7.00
	Maksimum	82.00	25.00
	Ortalama	55.60	16.85
3. Grup	Minimum	37.00	10.00
	Maksimum	75.00	25.00
	Ortalama	**54.17**	**16.68**
Toplam	Minimum	30.00	5.00
	Maksimum	82.00	26.00

Bu durum incelenen işletmelerde biber tarımında çalışan aile birey sayısının düşük olması ile de ilişkili olarak değerlendirilebilir. Nitekim araştırmada incelenen işletmelerde genç nüfusun tarımsal üretim faaliyetinden kopmuş olduğu ve biber

tarımının ailenin büyüğü tarafından yabancı işgücü kullanılarak yürütüldüğü gözlenmiştir. Araştırmada işletmecilerin biber tarımı ile ilgili deneyimlerinin ortalama 16.68 yıl olduğu ve biber üreticilerinin minimum 5 yıllık bir deneyiminin olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 4. 1). Daha önce yapılan çalışmalarda işletmecilerin deneyim süresinin 28.19 yıl (Aytop ve Akbay, 2018) ve 27 yıl (Akbay ve ark., 2012) olduğu belirlenmiştir. Araştırma alanında işletmelerin sulu tarıma daha yakın bir zamanda geçmesi ve sebze tarımının yaygınlaşması nedeniyle incelenen işletmelerde işletmecilerin biber tarımı ile ilgili tecrübesinin daha düşük olduğu söylenebilir.

Yapılan bu çalışmada incelenen işletmelerde işletmecilerin önemli bir kısmının ilkokul (%37.78) ve ortaokul (%24.44) mezunu olduğu belirlenmiştir. İlkokul mezunu işletmecilerin 1. Grup işletmelerde daha fazla oranda (%42.86) olduğu bu oranın 3. Grup yani daha geniş alanda biber tarımı yapan işletmelerde daha düşük (%35.00) olduğu belirlenmiştir. 1. Grup işletmelerde üniversite mezunu işletmecilerin oranı %4.76 iken, 3. Grup işletmelerde işletmecilerin %5.00'inin üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4. 2).

Daha önce yapılmış olan bir çalışmada işletmecilerin eğitim durumlarına bakıldığında %4.41'inin okur-yazar, %44.42'sinin ilkokul mezunu, %25.74'ünün ortaokul mezunu, %22.79'unun lise mezunu, %2,94'ünün ise üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir (Hasdemir, 2011). Başka bir çalışmada okuma yazma bilmeyen üretici olmadığı, üreticilerin %47.50'inin ilkokul mezunu, %5.00'inin ortaokul mezunu, %27.50'inin lise mezunu, %20.00'sinin ise üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir (Alemdar ve ark, 2019). Manisa ilinde yürütülen bir çalışmada 50 üretici ile anket yapılmış ve %17 ilkokul mezunu, %19 ortaokul mezunu ve %14 üreticinin üniversite mezunu olduğu belirlenerek, üreticilerin eğitim durumunun yüksek olduğu saptanmıştır (Gücüyen, 2007).

Çizelge 4. 2. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde İşletmecinin Eğitim Durumu

	İşletme Genişlik Grupları							
	1. Grup		2. Grup		3.Grup		Toplam	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
Okur yazar	4	9.52	6	21.43	2	10.00	12	13.33
İlkokul	18	42.86	9	32.14	7	35.00	34	37.78
Ortaokul	10	23.81	6	21.43	6	30.00	22	24.44
Lise	8	19.05	6	21.43	4	20.00	18	20.00
Önlisans lisans	2	4.76	1	3.57	1	5.00	4	4.44
Toplam	42	46.67	28	31.11	20	22.22	90	100.00

İncelenen işletmelerde aile bireylerinin biber tarımında genel olarak çalışmadığı, biber tarımsal faaliyeti için yabancı işgücünden faydalandıkları belirlenmiştir. İşletmelerin %97.77'sinde biber tarımında çalışan aile birey sayısının 1 kişi, %2.22'sinde ise 2 kişi olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4. 3).

Çizelge 4. 3. İncelenen İşletmelerde Biber Tarımında Çalışan Aile Birey Sayısı

İşletme Genişlik Grupları	Biber Tarımında Çalışan Aile Birey Sayısı		Toplam
	1 Kişi	2 Kişi	
1.Grup	42	0	42
2.Grup	28	0	28
3.Grup	18	2	20
Toplam	88	2	90
%	97.78	2.22	100.00

İncelenen işletmelerde ortalama hane halkı genişliğinin 8.14 kişi olduğu ve hane halkı genişliğinin işletme biber üretim alanları genişledikçe azaldığı belirlenmiştir (Çizelge 4. 4). Bu değer, Aytop ve Akbay (2018) tarafından yapılan bir çalışmada 5.97 olarak belirlenmiştir. Karadaş (2017) tarafından Şanlıurfa ilinde yapılan bir çalışmada ise 7.9 olarak belirlenmiştir.

Araştırmada incelenen biber işletmelerinde biber tarımı yapılan alan genişledikçe işletme dışı tarımda çalışan ve işletmede biber tarımında çalışan birey sayısının arttığı gözlenmiştir. Nitekim 1. Grup işletmelerde işletme dışı tarımsal faaliyette bulunan aile bireyinin olmadığı ve 3. Grup işletmelerde ise ortalama 0.35 kişinin işletme dışı tarımsal faaliyette çalıştığı belirlenmiştir (Çizelge 4. 4). Daha önce Akbay ve ark. (2012)'nın yapmış oldukları bir çalışmada işletmelerde tarım dışı gelirin toplam aile geliri içinde fazla bir öneme sahip olmadığı, işletmelerin %89.1'inin asıl gelir kaynağının tarımsal faaliyet olduğunu, %10.9'unun ise asıl gelir kaynağını ticaret veya tarım dışı diğer faaliyetler olduğu belirlenmiştir. Hasdemir (2011) tarafından yapılan çalışma sonucuna göre, 1 ile 15 arasında değişen sayıda birey tarım işletmelerinde işgücü olarak kullanılmıştır. Ancak bu işletmelerin % 83.09'u 5'in altında tarımsal nüfusa sahip olduğu tespit edilmiştir. En yüksek tarımsal nüfus oranı %30.15 ile 2 birey olarak belirlenmiştir.

Çizelge 4. 4. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerin Nüfus Yapısı

İşletme Genişlik Grupları	Toplam Aile Birey Sayısı	İşletme Dışı Tarımda Çalışan Aile Birey Sayısı	Biber Tarımında Çalışan Aile Birey Sayısı
1.Grup	8.24	0.00	1.00
2.Grup	8.18	0.11	1.00
3.Grup	7.90	0.35	1.10
Genel Ortalama	8.14	0.11	1.02

4.2. İşletmelerin Arazi Kullanım Durumu

Araştırmada, incelenen biber üreticisi işletmelerin ortalama işletme arazisi genişliğinin 48.57 da olduğu ve işlenen arazinin önemli bir kısmının (%98.04) mülk arazisi olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4. 5). 1. Grup işletmelerin kiralayarak arazi işlemedikleri, 2. ve 3. grup işletmelerde ise sırasıyla ortalama 2.32 da ve 1.00 da kiralık arazi işlediği sonucuna varılmıştır (Çizelge 4. 5).

Çizelge 4. 5. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Arazi Mülkiyet Durumu

	İşletme Genişlik Grupları						Genel ortalama	
	1. Grup		2. Grup		3. Grup			
	Ort. Değerler (da)	%	Ort. Değerler (da)	%	Ort. Değerler (da)	%	Ort. Değerler (da)	%
Mülk	37.33	100.00	33.64	93.55	88.80	98,89	47.62	98.04
Kira	0.00	0.00	02.32	06.45	1.00	01.11	0.95	01.96
Toplam	37.33	100	35.96	100.00	89.80	100	48.57	100.00

İncelenen biber üreticisi işletmelerin işledikleri arazilerin önemli bir kısmının (%94.67) sulu arazilerden oluştuğu belirlenmiştir. İşletme arazisi için de oransal olarak kuru arazi varlığının 3. Grup işletmelerde daha fazla olduğu ve 2. Grup işletmelerde ise kuru arazinin olmadığı saptanmıştır (Çizelge 4. 6).

Çizelge 4. 6. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Arazi Varlığı ve Sulama Durumu

	İşletme Genişlik Grupları						Genel Ortalama	
	1. Grup		2. Grup		3. Grup			
	Ortalama Değerler (da)	%	Ortalama Değerler (da)	%	Ortalama Değerler (da)	%	Ortalama Değerler (da)	%
Sulu	37.02	99.17	35.96	100.00	78.80	87.75	45.98	94.67
Kuru	0.31	0.83	0.00	0.00	11.00	12.25	02.59	05.33
Toplam	37.33	100.00	35.96	100.00	89.80	100.00	48.57	100.00

Araştırmada, incelenen biber üreticilerin arazi kullanım durumu ve ürün desenleri belirlenmiş ve işletmelerin arazilerinin %35.39'unun sebze tarımına, %23.22'sinin ise endüstri bitkilerine ayrıldığı tespit edilmiştir. İşletmelerin arazilerinin %22.59'unda tahıl üretimi ve %18.80'inde meyve üretimi yaptıkları tespit edilmiştir (Çizelge 4. 7). İşletme genişlik grupları arasında üreticilerin ürün desenlerinde farklılıkların olduğu belirlenmiş olup 3.grupta yer alan işletmelerde arazilerin %48.72'sinde sebze üretimi yapıldığı belirlenmiştir (Çizelge 4. 7). Ayrıca işletmelerin sebze tarımına ayırdıkları arazide sadece biber tarımı yaptıkları belirlenmiştir. Aytop ve Akbay (2018) yaptıkları bir çalışmada işletmelerin ortalama 40.88 da alanda ve işletme arazisinin %33.93'ünde biber tarımı yaptıklarını belirlemişlerdir.

Çizelge 4. 7. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Ürün Deseni

	İşletme Genişlik Grupları						Genel Ortalama	
	1. Grup		2. Grup		3. Grup			
	Ort. Değerler (da)	%	Ortalama Değerler (da)	%	Ort. Değerler (da)	%	Ort. Değerler (da)	%
Sebze	05.26	14.09	16.11	44.80	43.75	48.72	17.19	35.39
Endüstri bitkileri	10.29	27.56	9.93	27.61	15.25	16.98	11.28	23.22
Tahıllar	08.88	23.79	8.29	23.05	19.10	21.27	10.97	22.59
Meyveler	12.90	34.56	1.64	4.56	11.70	13.03	9.13	18.80
Toplam	37.33	100.00	35.96	100.00	89.80	100.00	48.57	100.00

Araştırmada; incelenen işletmelerde, biber tarımı yapılan alanların ortalama 17.19 da olduğu, ortalama 1 483 56 Kg/da elde edilmiş olduğu ve işletme başına ortalama 25 216 67 ton biber üretildiği saptanmıştır (Çizelge 4. 8).

Çizelge 4. 8. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Biber Üretim Alanı

	İşletme Genişlik Grupları			Genel Ortalama (da)
	1. Grup	2. Grup	3. Grup	
	Ortalama değerler (da)			
Alan (da)	5.26	16.11	43.75	17.19
Üretim Miktarı (ton)	7 970.24	23 957.14	63 197 50	25 216.67
Verim (Kg/da)	1 508.33	1 485.71	1 428.50	1 483.56

Araştırmada incelenen işletmelerde biber tarımı yapılan alanların tek parselden oluştuğu belirlenmiştir. Birden fazla parselde biber üretimi yapan işletme olmamakla birlikte, işletmelerde toplam işlenen arazilerde parsel sayısı ortalama 1.51 olarak belirlenmiştir.

İncelenen biber üreticisi işletmecilerin tarımsal faaliyette bulundukları bölgedeki diğer tarım işletmecilerine göre gelirlerini hangi düzeyde gördükleri sorulmuş ve işletmecilerin önemli bir kısmının kendilerini düşük gelirli (%84.45) olarak gördükleri saptanmıştır. Üreticiler arasında kendi gelirlerini orta ve yüksek gelir grubunda gören işletmelerin ise 3. Grupta yer alan 20 dekarın üzerinde biber tarımı yapan işletmeler olduğu belirlenmiştir (Çizelge 4. 9).

Çizelge 4. 9. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerin Bölgeye Göre Gelir Düzeyi ile İlgili Çiftçi Görüşleri

İşletme Genişlik Grupları	Çok Düşük	Düşük	Orta	Yüksek	Toplam
1.Grup	1	40	1	0	42
2.Grup	4	23	1	0	28
3.Grup	4	13	2	1	20
Toplam	9	76	4	1	90
%	10.00	84.45	4.44	1.11	100

İncelenen biber üreticisi işletmecilere tarımsal gelirlerinin toplam gelirleri içindeki payı sorulmuş ve işletmecilerin önemli bir kısmının (%82.22) toplam gelirlerinin %25-50'sinin tarımsal faaliyetlerden elde ettikleri saptanmıştır (Çizelge 4.10). Biber tarımı yapan işletmelerin tarım dışı faaliyette de bulundukları ve genel olarak bu faaliyetlerinden elde ettikleri gelirin toplam gelirlerinin yarısına yakın bir paya sahip olduğu saptanmıştır. Nitekim araştırmada, biber tarımında fiilen çalışan aile birey sayısı da oldukça düşük çıkmıştır. Hasdemir (2011) yapmış olduğu bir çalışmada üreticilerin %40.44'ünün toplam gelirleri içinde tarımsal gelirin payının %25 ile %50 arasında olduğunu belirlemişlerdir.

Çizelge 4. 10. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Tarımsal Gelirin Toplam Gelir İçindeki Payı

İşletme Genişlik Grupları	%25	%25-50	%50-75	Toplam
1.Grup	2	40	0	42
2.Grup	8	20	0	28
3.Grup	5	14	1	20
Toplam	15	74	1	90
%	16.67	82.22	1.11	100

İncelenen biber üreticisi işletmecilere biberden elde ettiği gelirin toplam gelir içindeki payı sorulmuş ve işletmecilerin önemli bir kısmının (%54.10) toplam gelirlerinin %25-50'sinin biberden elde ettikleri saptanmıştır (Çizelge 4. 11).

Çizelge 4. 11. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Biberden Elde Edilen Gelirin Toplam Gelir İçindeki Payı (%)

İşletme Genişlik Grupları	Biberden Elde Ettiği Gelirin Toplam Gelir İçerisindeki Oranı						Toplam	
	%25'den az		%25-50		%50-75			
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
1.Grup	2	13.33	40	54.10	0	0.00	42	46.67
2.Grup	7	46.67	21	28.40	0	0.00	28	31.10
3.Grup	6	40.00	13	17.60	1	100.00	20	22.20
Toplam	15	100.00	74	100.00	1	100.00	90	100.00

Araştırmada incelenen biber üreticisi işletmelerde çiftçilerin kooperatiflere ve üretici birliklerine üyelik veya çiftçiler tarafından kurulan tarımsal amaçlı herhangi bir şirkete ortaklık durumları incelenmiştir. Araştırmada, üreticilerin tamamının Ziraat odalarına üye oldukları belirlenmiştir. Ancak üreticilerin %95.56'sı bunun dışında hiçbir kuruluşa üye olmadıklarını, %4.44'ü ise kooperatiflere üye olduklarını ifade etmişlerdir (Çizelge 4. 12). Sevinç (2018) yapmış olduğu bir çalışmada Şanlıurfa'da Kırsal alanda sosyal destek projesi kapsamında oluşturulan kooperatifleşmenin bölgeye bir katkısının olmadığını ve olumlu gelişmelerin yaşanmadığını belirlemiştir. Bu ve buna benzer önceden yaşanan olumsuz durumlar üreticilerin örgütlenme eğiliminin düşmesine neden olarak gösterilebilir.

Çizelge 4. 12. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Örgütlenme Durumu

	Gruplar							
	1. Grup		2. Grup		3. Grup		Toplam	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
Hiçbir Kuruluşa Üye Değil	42	46.67	27	30	17	18.89	86	95.56
Kooperatifler	0	0.00	1	1.11	3	3.33	4	4.44
Toplam	42	46.67	28	31.11	20	22.22	90	100

4.3. İşletmelerde Biber Pazarlama Kanalları

Araştırmada incelenen biber üreticisi işletmelerde biber satışlarının alıcılara göre dağılımı Çizelge 4. 13'te verilmiştir. Ayrıca işletmelerin biber pazarlama kanalları Şekil 1'de oluşturulmuştur. İncelenen işletmelerin tamamı

değerlendirildiğinde işletmelerin %72.22'sinin doğrudan fabrikalara isot olarak işlenmek üzere satış yapmakta olduğu, %24.44'ünün ise biberi doğrudan tüketiciye sattığı belirlenmiştir. Komisyoncu aracılığı ile tüccara satış yapanların oranı ise oldukça düşüktür (%3.33) İncelenen işletmeler arasında komisyoncu aracılığı ile satış yapanların 1. grupta yer alan küçük işletmeler olduğu saptanmıştır (Çizelge 4. 13). Bu durumda üretilen ürünün daha az olması nedeniyle üreticinin pazarlama kanallarında pazar gücünün düştüğü ve örgütlenme eksikliğinin küçük işletmeleri daha fazla etkilediği, pazarlama kanalına aracıların daha kolay girdiği söylenebilir.

Çizelge 4. 13 İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Biber Satışlarının Alıcılara göre Dağılımı

Gruplar	1. Grup		2. Grup		3. Grup		Toplam	
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%
Doğrudan Fabrikaya	30	71.43	21	75.00	14	70.00	65	72.22
Doğrudan Tüketiciye	9	21.43	7	25.00	6	30.00	22	24.44
Komisyoncu Aracılığı İle Tüccara	3	7.14	0	0.00	0	0.00	3	3.33
Toplam	42	100	28	100	20	100	90	100

Şekil 4.1. İncelenen İşletmelerde Biber Pazarlama Kanalları

4.4. İşletmelerde İTU Tutum ve Davranışlar

İTU kriterlerine göre üreticiler yılda en az bir kez pestisit analizi yaptırmalı veya bir pestisit izleme programına dahil olmalıdır. Bunun yanında çevre ve insan sağlığı açısından yapılacak risk analizi sonuçlarına göre toprak analizi ve su analizine ihtiyaç duyulabilmektedir. Ayrıca gübreleme kararını verirken toprak ve gerektiğinde yaprak analizine ihtiyaç duyulmaktadır. Bu nedenle araştırma kapsamında üreticilerin yaptırdığı analizler incelenmiştir.

Araştırmada incelenen işletmelerde üreticilerin %97.78'inin toprak analizi yapmadığı, %95.56'sının yaprak analizi yapmadığı, %97.78'inin ise su analizi yapmadığı belirlenmiştir. Ayrıca, üreticilerin tamamının pestisit analizi yapmadığı saptanmıştır (Çizelge 4. 14). Üreticilerin halihazırda İTU kriterlerinin herhangi biri ile uyumlu tutum ve davranış sergilemediği söylenebilir.

Çizelge 4. 14. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Biber Üretiminde Yapılan Analizler

Analizin Adı	Evet		Hayır	
	Sayı	%	Sayı	%
Toprak	2	2.22	88	97.78
Su	2	2.22	88	97.78
Yaprak	4	4.44	86	95.56
Pestisit Analizi	0	0.00	90	100.00

Araştırmada incelenen biber üreticisi işletmeler hasat sonrası işleme-paketleme yapmadıklarını belirtmişlerdir. Ancak komisyoncu aracılığı ile satışlarda 20 kg'lık telis torbalarda satış yaptıkları belirlenmiştir.

Araştırmada, incelenen biber üreticisi işletmelerde üreticilerin muhasebe kaydı tutup tutmadıkları sorulmuş ve tamamı kayıt tuttuğunu belirtmiştir. Ancak işletme ile ilgili muhasebe kaydı tutmadıkları saptanmıştır. Çünkü biber, bitki koruma ürünlerinin reçeteye tabi olduğu 33 üründen biridir. Yani üretiminden hasadına kadar kullanılan bitki koruma ürünlerinin tamamı reçeteye tabidir. Dolayısıyla biber üreticileri bitki koruma ürünleri ile ilgili kayıt tutmak zorundadır. Araştırmada

üreticilerin muhasebe kaydı tanımından söz konusu kayıt çeşidini anladıkları belirlenmiştir. Üreticilerin biber tarımında kullandıkları bitki koruma ürünleri ile ilgili kayıtları kim tarafından tutulduğu Çizelge 4. 15'te verilmiş olup işletmelerin %96.70'inde işletme sahipleri tarafından bizzat kayıt altına alındığı belirlenmiştir. Araştırmada işletmecilerin tamamının muhasebe kayıtlarını basılı deftere tuttukları saptanmıştır.

Çizelge 4. 15. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Biber Üretimi ile İlgili Muhasebe Kaydını Tutan Kişiler

Muhasebe Kaydı Kimin Tarafından Tutulmakta	Kişi	%
İşletme Sahibi Tarafından	87	96.70
Aile Fertleri Tarafından	3	3.30
İlaç Bayii Tarafından	0	0.00
Danışman Tarafından	0	0.00
Tarım Teşkilatı Tarafından	0	0.00
Toplam	90	100.00

İTU kriterleri açısından zirai ilaç ve ambalaj kutuları tehlikeli atık olarak sayıldıkları için çevreye zarar vermeyecek şekilde yok edilmelidir. Bu nedenle araştırma bölgesinde ankete katılan biber üreticilerinin zirai ilaç ambalaj ve kutularını imha şekilleri incelenmiştir.

Yapılan bu çalışmada üreticilerin %44.40'ının zirai ilaç ambalaj ve kutularını yakarak imha ettiği belirlenmiştir. Üreticilerin yakma dışında en yaygın imha şeklinin (%25.60) ambalaj atıklarını temizledikten sonra toprağa gömme biçiminde olduğu saptanmıştır. Bunun dışında üreticilerin %16.70'inin ambalajları ilaç bayiine geri iade ettiği, %10.00'unun ise söz konusu ilaç ambalajlarını diğer çöplerle beraber attığı belirlenmiştir (Çizelge 4. 16).

Çizelge 4.16. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Biber Üretiminde Zirai İlaç Ambalaj ve Kutularının İmhası

Zirai İlaç Ambalaj Ve Kutuların İmhası	Kişi	%
Yakılıyor	40	44.40
Temizlendikten Sonra Gömülüyor	23	25.60
İlaç Bayiine Geri İade Ediliyor	15	16.70
Diğer Çöplerle Beraber Atılıyor	9	10.00
Toprağa Gömülüyor	3	3.30
Toplam	90	100.0

Araştırmada, incelenen biber üreticisi işletmelerinde ankete katılan üreticilerin tarımsal konularda ihtiyaç duydukları bilgileri karşılayan ve karar vermelerine yardımcı olan kaynakları tespit etmek amacıyla çeşit seçimi, hastalık ve zararlıların tespiti, bitki koruma ürünlerinin seçimi, ilaçlama tarihinin belirlenmesi, gübreleme, pazarlama yöntemi ve alıcının belirlenmesinde ve tarımsal desteklerden yararlanma konularında yöneltilen sorulara verdikleri cevaplar belirlenmiştir.

İncelenen işletmelerde biber üreticilerinin önemli bir kısmının (%92.22) biber çeşit seçiminde tarım teşkilatında görev yapan ziraat mühendislerinden (tarım danışmanı) bilgi edindikleri belirlenmiştir. Ayrıca üreticilerin akrabalarında (%4.44), kendi deneyimlerinden (%2.22) ve ilaç bayilerinden (%1.11) de bilgi edindikleri tespit edilmiştir (Çizelge 4. 17).

Çizelge 4.17. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Üreticilerin Çeşit Seçiminde Etkin Olan Bilgi Kaynakları

Biber Çeşit Seçimine İlişkin Karar Vermede Etkin Olan Bilgi Kaynağı	Kişi	%
Ziraat Mühendisi(Tarım Danışmanı)	83	92.22
Akraba	4	4.45
Kendi deneyimleri	2	2.22
İlaç Bayii	1	1.11
Toplam	90	100.00

Araştırmada, biber tarımında ortaya çıkan hastalık ve zararlıkların tespitinde üreticilerin önemli bir kısmının (%90.00) yararlandığı bilgi kaynağının çeşit

seçiminde olduğu gibi tarım teşkilatında görev yapan ziraat mühendisleri (tarım danışmanı) olduğu saptanmıştır. Ayrıca üreticilerin akrabalarında (%5.56), ilaç bayilerinden (%3.33) ve kendi deneyimlerinden (%1.11) de faydalandığı tespit edilmiştir (Çizelge 4. 18).

Çizelge 4. 18. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Üreticilerin Biber Hastalık ve Zararlarının Tespitinde Etkin Olan Bilgi Kaynakları

Hastalık ve Zararları Tespitinde Etkin Olan Bilgi Kaynağı	Kişi	%
Ziraat Mühendisi(Tarım Danışmanı)	81	90.00
Akraba	5	5.56
İlaç Bayii	3	3.33
Kendi Bilgisi	1	1.11
Toplam	90	100.00

Araştırmada, biber tarımında bitki koruma ürünlerinin seçiminde üreticilerin önemli bir kısmının (%96.67) yararlandığı bilgi kaynağının çeşit seçiminde ve hastalık ve zararlıların tespitinde olduğu gibi tarım teşkilatında görev yapan ziraat mühendisleri (tarım danışmanı) olduğu saptanmıştır. Ayrıca üreticilerin akrabalarında (%2.22) ve ilaç bayilerinden (%1.11) faydalandığı tespit edilmiştir (Çizelge 4. 19).

Çizelge 4. 19. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Üreticilerin Bitki Koruma Ürünlerinin Seçiminde Etkin Olan Bilgi Kaynakları

Bitki Koruma Ürünlerinin Seçiminde Etkin Olan Bilgi Kaynağı	Kişi	%
Ziraat Mühendisi(Tarım Danışmanı)	87	96.67
Akraba	2	2.22
İlaç Bayii	1	1.11
Toplam	90	100.00

Araştırma bölgesinde üreticilerin ilçedeki tarım teşkilatlarının uyguladıkları program ve talimatlar doğrultusunda biber tarımını etkileyen sinek ve topalakların çıkış dönemini takip ettikleri ve en uygun ilaçlama zamanına tarım teşkilatında görev yapan ziraat mühendislerinin (tarım danışmanı) talimatlarına göre karar verdikleri

belirlenmiştir. Bu araştırmada, üreticilerin önemli bir kısmının (%84.44) ilaçlama tarihine ilçedeki tarım teşkilatlarında görev yapan ziraat mühendisine danışarak (tarım danışmanı) karar verdiği belirlenmiştir. Ayrıca ilaç bayilerinin (%10.00), kendi deneyimlerinin (%4.45) ve akrabaların (%1.11) ilaçlama tarihi konusunda bilgi kaynağı olarak kullanıldığı saptanmıştır (Çizelge 4. 20).

Çizelge 4. 20. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Üreticilerin İlaçlama Tarihinin Belirlenmesinde Etkin Olan Bilgi Kaynakları

İlaçlama Tarihi ile İlgili Bilgi Kaynağı	**Kişi**	**%**
Ziraat Mühendisi(Tarım Danışmanı)	76	84.44
İlaç Bayii	9	10.00
Kendi Bilgisi	4	4.45
Akraba	1	1.11
Toplam	90	100.00

Araştırmada, biber tarımında gübreleme konusunda üreticilerin önemli bir kısmının (%92.22) yararlandığı bilgi kaynağının diğer işlemlerde olduğu gibi tarım teşkilatında görev yapan ziraat mühendisleri (tarım danışmanı) olduğu saptanmıştır. Ayrıca üreticilerin gübre bayilerinden (%5.56) ve kendi deneyimlerinden de (%2.22) faydalandığı tespit edilmiştir (Çizelge 4. 21).

Çizelge 4. 21. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Üreticilerin İlaçlama Tarihinin Belirlenmesinde Etkin Olan Bilgi Kaynakları

Biberde Gübre Kullanımında Etkin Olan Bilgi Kaynağı	**Kişi**	**%**
Ziraat Mühendisi(Tarım Danışmanı)	83	92.22
Gübre Bayii	5	5.56
Kendi Bilgisi	2	2.22
Toplam	90	100.00

Araştırmada, biber tarımında pazarlama yöntemi ve alıcının belirlenmesinde üreticilerin önemli bir kısmının (%94.45) yararlandığı bilgi kaynağının akraba ve çevredekiler olduğu belirlenmiştir. Ayrıca üreticilerin %5.55'ünün kendi bilgilerine

dayanarak alıcıları belirledikleri ve pazarlama yönetimini kendilerinin yaptığı tespit edilmiştir (Çizelge 4. 22).

Çizelge 4. 22. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Üreticilerin Biber Pazarlamasında Etkin Olan Bilgi Kaynakları

Biber Pazarlama Yöntemi ve Alıcının Belirlenmesinde Etkin Olan Bilgi Kaynağı	**Kişi**	**%**
Akraba ve çevre	85	94.45
Kendi Bilgisi	5	5.55
Toplam	90	100.00

İncelenen biber üreticisi işletmecilerin tümünün tarımsal desteklemeler ile ilgili bilgiyi tarım teşkilatında görev yapan ziraat mühendisleri (tarım danışmanı) edindikleri saptanmıştır.

Araştırmada üreticilerin %44.45'inin İTU kavramını duymadıkları ve bilmedikleri belirlenmiştir (Çizelge 4. 23). İTU'nı duymayan 11 işletmenin (%27.50) ise 1. grupta yer alan işletmeler olduğu saptanmıştır.

Çizelge 4. 23. İncelenen İşletmelerde İşletmecilerin Biber Üretiminde İyi Tarım Uygulamalarını Duyma Durumu

İTU'nı duyma durumu	Kişi	%
Duyanlar	50	55.55
Duymayanlar	40	44.45
Toplam	90	100.00

İTU'nı duyan üreticilerin önemli bir kısmının ise (%96.00) İTU'nı Tarım Bakanlığı'na bağlı teşkilatlardan duyup öğrendi belirlenmiştir. Üreticilerin %4.00'ünün ise İTU'ndan kooperatif aracılığıyla haberdar olduklarını belirtmişlerdir (Çizelge 4. 24). Üreticilerin herhangi bir kooperatife üyeliğinin olmaması kooperatiflerin bu konuda bilgi kaynağı olarak geride kalmasının nedeni olabilir.

Çizelge 4. 24. İncelenen İşletmelerde İşletmecilerin İyi Tarım Uygulamalarını Duydukları Haber Kaynakları

Haber Kaynakları	Kişi	%
İTU Duymayanlar	40	44.45
Gıda Tarım Bakanlığı	48	53.33
Kooperatif	2	2.22
Toplam	90	100.00

Araştırmada incelenen biber üreticisi işletmelerde biber üretiminde İTU'yu duydukları yıllar belirlenmiştir. Çalışmada, biber üreticilerinin %24.44'ünün İTU'nı ilk kez 2017 yılında duydukları belirlenirken, %6.67'sinin 2014 yılında duyduğu saptanmıştır (Çizelge 4. 25). Araştırmadan elde edilen verilere göre üreticilerin İTU'ndan haberdar olma hızı da yavaş gerçekleşmiş ve aynı zamanda sebze tarımında da İTU'na geçememiştir.

Çizelge 4. 25. İncelenen İşletmelerde İşletmecilerin Biber Üretiminde İyi Tarım Uygulamalarını Duyduğu Yıl

İyi Tarım Uygulamaların İlk Duyulduğu Yıl	**Kişi**	**%**
İtu'yu Duymayanlar	40	44.45
2014	6	6.67
2015	4	4.44
2016	18	20.00
2017	22	24.44
Toplam	90	100.00

İTU'nun en önemli kriterlerinden biri olan kayıt ve izlenebilirliğin oluşturulmasıdır. Bir üretici için en başta gelen kayıt ise Çiftçi Kayıt Sistemidir (ÇKS). Bu araştırma biber üreticilerin ÇKS'ye kayıt durumu incelenmiştir ve biber üretici işletmelerin ÇKS'ye kayıtlarının olduğu görülmektedir.

Araştırmada incelenen biber üreticisi işletmelerin biber üretiminde ürünlerine tarım sigortası yapmadıkları belirlenmiştir.

Araştırmada incelenen işletmelerde İTU'nı duyan üreticilerin, uygulamaya geçmemede en önemli nedenlerinin (%25.50) İTU'nı nasıl yürüteceklerini bilmeme olduğu saptanmıştır. Duyup da uygulamaya geçmeyen üreticilerin %25.20'si alt yapı eksikliği (bina, depo, tuvalet), %24.60'ı devlet desteğinin yeterli olmaması, %20.10'u sertifika maliyetlerinin yüksekliği, %4.50'si ise işletme küçüklüğü nedenini belirtmişlerdir (Çizelge 4. 26).

Çizelge 4. 26. İncelenen İşletmelerde İTU'nı Duyan Üreticilerin Uygulamama Nedenleri

İTU'nı Uygulamama Nedenleri	**Kişi***	**%**
Bilmiyor	90	25.50
Alt Yapı Eksik(bina, depo, tuvalet)	89	25.20
Devlet Desteği Yok	87	24.60
Sertifika Maliyeti Yüksek	71	20.10
İşletme Küçük	16	4.50
Toplam	353	100.00

*:işletmecilere birden fazla tercih fırsatı verilmiştir.

Araştırmada incelenen biber üreticisi işletmelerde biber üretiminde ihtiyaç duydukları bilgi düzeyleri yapılan anketlerle belirlenmiştir. Biber üreticileri 5.40 ortalama ile hastalık ve zararlılar önemli ihtiyaç duyulan, 5.12 ortalama ile gübreleme önemli ihtiyaç duyulan, 2.07 ortalama ile bahçe tesis ve çeşit seçimi az önemli ihtiyaç duyulan, 5.47 ortalama ile tarımsal destekler önemli ihtiyaç duyulan, 3.98 ortalama pazarlama ile ilgili konular orta önemli ihtiyaç duyulan, 3.68 ortalama ile ürün paketleme ve muhafaza orta önemli ihtiyaç duyulan, 3.14 ortalama ile kayıt tutma orta önemli ihtiyaç duyulan bilgi kaynakları olarak belirlenmiştir (Çizelge 4. 27).

Çizelge 4. 27. İncelenen Biber Üreticisi İşletmelerde Biber Üretiminde İhtiyaç Duyulan Bilgi Durumu

İhtiyaç Duyulan Bilgi Durumu	Kişi	Minimum	Maksimum	Ortalama	Standart Sapma
Hastalık ve Zararlılar	90	1	8	5.40	1.627
Gübreleme	90	1	8	5.12	1.606
Bahçe Tesis ve Çeşit	90	1	7	2.07	1.467
Tarımsal Destekler	90	1	8	5.47	2.199
Pazarlama İle İlgili Konular	90	1	7	3.98	1.049
Ürün Paketleme Muhafaza	90	1	7	3.63	1.487
Kayıt Tutma	90	1	7	3.14	2.175

Yapılan bu araştırmada çevrenin korunmasının yanında, insan sağlığı, refahı ve güvenliğini amaç olarak ortaya koyan biber üreticilerinin belirlenen bu amaçları ne ölçüde algıladıkları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırmada incelenen işletmelerde tarımsal faaliyet ve çevre ilişkisine yönelik hassasiyetlerinde 5'li likert yöntemi uygulanmıştır (Çizelge 4.27). 1 "Kesinlikle Katılmıyorum", 2 "Katılmıyorum", 3 "Kararsızım", 4 "Katılıyorum", 5 "Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde sorulan soruya işletmecilerin %86.70 "Kimyevi Gübre Yerine Çiftlik Gübresi Kullanılmalıdır" sorusuna "Kesinlikle Katılıyorum" olarak yanıt vermişlerdir. %82.20'si "Gübre İlaç Ambalajları Çevreye Zarar Vermez" sorusuna "Kesinlikle Katılmıyorum" olarak yanıt vermişlerdir (Çizelge 4.27).

Araştırmada incelenen işletmelerde tarımsal faaliyet ve insan sağlığı ilişkisine yönelik hassasiyetlerinde 5'li likert yöntemi uygulanmıştır (Çizelge 4.28). 1 "Kesinlikle Katılmıyorum", 2 "Katılmıyorum", 3 "Kararsızım", 4 "Katılıyorum", 5 "Kesinlikle Katılıyorum" şeklinde sorulan soruya işletmecilerin %74.40 "İşçiler En Az Yılda Bir Kez Sağlık Muayenesinden Geçirilmelidir" sorusuna "Kesinlikle Katılıyorum" olarak yanıt vermişlerdir. %62.20 "Tarım Alet Ve Makineleri Kullanımında İş Güvenliği Riski Bulunmamaktadır" sorusuna "Kesinlikle Katılmıyorum" olarak yanıt vermişlerdir (Çizelge 4.28).

Çizelge 4.27. Biber Üreticilerinde Tarımsal Faaliyet ve Çevre İlişkisine Yönelik Hassasiyet

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılmıyorum		Ortalama
	Kişi	**%**	**Kişi**	**%**	**Kişi**	**%**	**Kişi**	**%**	**Kişi**	**%**	
Kimyevi Gübre Yerine Çiftlik Gübresi Kullanılmalıdır	0	0	0	0	3	3.30	9	10.00	78	86.70	4,8333
Zirai İlaç Kullanılmadan Kaliteli Ürün Elde Etmek Mümkün Değildir	3	3.30	3	3.30	3	3.30	16	17.80	65	72.20	4,5222
Tarımsal Faaliyetlerden Yaban Hayat Etkilenmez	9	10.00	12	13.30	0	0	33	36.70	36	40.00	3,8333
Toprak İşleme Yöntemleri Erozyon Arasında Önemli Bir İlişki Vardır	14	15.60	0	0	10	11.10	33	36.70	33	36.70	3,7889
Tarım Arazileri Konut veya Fabrika İnşası için Kullanılabilmelidir	62	68.90	23	25.60	2	2.20	0	0	3	3.30	1,4333
Fazla Su Fazla Ürün Demektir	67	74.40	16	17.80	7	7.80	0	0	0	0	1,3333
Gübre İlaç Ambalajları Çevreye Zarar Vermez	74	82.20	10	11.10	3	3.30	0	0	3	3.30	1,3111
Daha Fazla Gübre Daha Fazla Ürün Demektir	73	81.10	12	13.3	3	3.3	2	2.2	0	0	1,2667

Çizelge 4. 28. Biber Üreticilerinde Tarımsal Faaliyet ve İnsan Sağlığı İlişkisine Yönelik Hassasiyet

	Kesinlikle Katılmıyorum		Katılmıyorum		Kararsızım		Katılıyorum		Kesinlikle Katılıyorum		Ortalama
	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	Kişi	%	
İşçiler En Az Yılda Bir Kez Sağlık Muayenesinden Geçirilmelidir	0	0	0	0	0	0	23	25.60	67	74.40	4,7444
İlaçlama Yapılırken Mutlaka Koruyucu Giysi Giyilmelidir	0	0	0	0	0	0	30	33.30	60	66.70	4,6667
Her İşletmede Mutlaka Lavabo ve Tuvalet Bulunmalıdır	0	0	0	0	10	11.10	36	40.00	44	48.90	4,3778
İlaç Kalıntıları Yıkama İle Kaybolmaktadır	5	5.60	3	3.30	5	5.60	25	27.80	52	57.80	4,2889
Ürünlerin Nakliyesi Esnasında İnsan Sağlığını Etkileyecek Riskler Söz Konusudur	0	0	0	0	16	17.80	25	27.80	49	54.40	4,3667
Her İşletmede İşçiler İçin Dinlenme Alanları Oluşturulmalıdır	0	0	0	0	17	18.90	42	46.70	31	34.40	4,1556
Tüketicilerin Satın Aldıkları Ürünün Kimin Tarafından Nerede ve Nasıl Yetiştirildiğini Bilme Hakkı Vardır	3	3.30	4	4.40	29	32.20	39	43.30	15	16.70	3,6556
Toprakta Olan Bazı Ağır Metaller Ürünler Geçebilmekte ve İnsan Sağlığını Tehdit Etmektedir	34	37.80	14	15.60	12	13.30	18	20.00	12	13.30	2,5556
Tarım Alet ve Makineleri Kullanımında İş Güvenliği Riski Bulunmamaktadır	56	62.20	25	27.80	3	3.30	2	2.20	4	4.40	1,5889

5. SONUÇLAR ve ÖNERİLER

Araştırmada incelenen işletmelerde işletmecilerin yaşının 30-82 yaş arasında değiştiği ve ortalama yaşın 54.17 olduğu belirlenmiştir. Genç nüfusun tarım dışında çalışıyor olması tarım kesiminde nüfusun yaş ortalamasının yükselmesine neden olan etmenler arasındadır.

Çalışmada, biber üreticisi işletmecilerin önemli bir kısmının ilkokul (%37.78) ve ortaokul (24.44) düzeyinde eğitimli olduğu belirlenmiştir. 1.grupta yer alan işletmelerde işletmecilerin %42.86'sının ilkokul mezunu olduğu, 3. Grup işletmelerde ise işletmelerin genel ortalamasına göre daha fazla sayıda lisans ve önlisans mezunu (%4.44) işletmecilerin olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada işletmecilerin biber tarımı ile ilgili minimum 5 yıllık bir deneyiminin olduğu ve deneyim süresinin ortalama 16.68 yıl olduğu saptanmıştır. Araştırma alanında 2005-2006 yıllarında sulamanın başlaması ile birlikte yoğun sulu tarıma geçilmiştir. Söz konusu yıllara kadar daha dar alanlarda ve kişisel çabalarla (artezyenle) sulu tarım yapılmıştır. Bu durum, sebze tarımında dolayısıyla da biber tarımında deneyimin uzun geçmişe dayanmadığının nedenidir.

İncelenen işletmelerde işletme arazilerin %35.39'unda sebze tarımı (biber), %23.22'sinde endüstri bitkileri tarımı (pamuk ve mısır), %22.59'unda ise meyve (Antepfıstığı) tarımı yapıldığı saptanmıştır. Biber tarımı yapılan alanları dikkate alınarak oluşturulan işletme grupları karşılaştırıldığında ise 3. grupta yer alan işletmelerde biber tarımı yapılan alanın toplam işletme alanı içindeki payının (%48.72) 1. grup işletmelere (%14.09) göre daha fazla olduğu belirlenmiştir.

Araştırmada işletmelerin önemli bir kısmında (%72.22) üretilen biberin direk isot olarak işleyen fabrikalara pazarlandığı saptanmıştır. İşletme grupları karşılaştırıldığında ise sadece 1.grupta yer alan işletmelerde komisyoncu aracılığı ile tüccara satışların olduğu belirlenmiştir. Ayrıca 2. ve 3. grup işletmelerde ürünün

direk tüketicilere pazarlanması 1. grup işletmelerden daha fazladır. Bunun nedeni ise 2. ve 3. Grup işletmelerde komisyoncu aracılığı ile pazarlama yerine direk satışların olmasıdır.

Biber bitki koruma ürünlerinin reçeteye tabi olduğu 33 üründen biridir. Yani üretiminden hasadına kadar kullanılan bitki koruma ürünlerinin tamamı reçeteye tabidir. Dolayısıyla biber üreticileri bitki koruma ürünleri ile ilgili kayıt tutmak zorundadır. Dolayısıyla incelenen işletmelerin tamamında bitki koruma ürünlerinin kullanımı ile ilgili olarak kayıt tutulduğu saptanmıştır.

Araştırma bölgesinde biber üreticilerinin ilçe tarım müdürlüklerinin belirledikleri sistemler ile biber üretimini etkileyen sinek ve topalakların çıkış dönemini takip ettikleri ve en uygun ilaçlama tarihini ise mühendislerin belirlediği periyotlarda uygulamakta oldukları saptanmıştır. Biber üreticilerinin tarımsal desteklemelerden yararlanma ile ilgili konularda, ilçe tarım teşkilatlarını bilgi kaynağı olarak kullandıkları belirlenmiştir.

Araştırmada biber üreticisi işletmecilerin %44.45'inin İTU'dan haberdar olmadığı saptanmıştır. İTU'dan haberdar olan üreticilerin ise iki farklı kaynak yardımıyla İTU'dan haberdar olduğu ve %96.00'sının Tarım bakanlığına bağlı teşkilatlardan, % 4.00'ünün ise kooperatifler aracılığı ile İTU'dan haberdar oldukları belirlenmiştir.

Bölgede bahçe tarımında İTU yaygındır. Ancak araştırmada İTU'nı duymayan üreticilerin önemli bir kısmının (%72.50) aynı zamanda bahçe tarımı da yapmadığı belirlenmiştir. Bu durum bahçe tarımı yapmayan üreticilerin İTU'nı duymamış olmasına neden olarak gösterilebilir. Diğer yandan İTU'nı duymayan diğer üreticilerin ise (%27.50) 1. grupta yer alan işletmeler olduğu saptanmıştır. Söz konusu işletmeler ise küçük grup işletmeler olduğu için bilgiye erişimde diğer işletmelerden daha zayıf oldukları söylenilebilir.

Bu durumda üretilen ürünün daha az olması nedeniyle üreticinin pazarlama kanallarında pazar gücünün düştüğü ve örgütlenme eksikliğinin küçük işletmeleri daha fazla etkilediği pazarlama kanalına aracıların daha kolay girdiği söylenebilir.

Araştırmada, İTU'nı duyan işletmecilerin %80.00'nin İTU kavramını 2016-2017 yıllarında yani son 2 yıldır duydukları saptanmıştır. Oysa Türkiye'de İTU ile ilgili yönetmelik 2004 yılında çıkmıştır. İTU'nın çiftçi bazında benimsenmesi oldukça gecikmiştir. Araştırmada İTU'nı duyup da uygulamaya geçmeyen üreticilerin %25.50'inin uygulayabilmek için bilgi eksikliği, %25.20'sinin alt yapı yetersizliği, %24.60'ı devletin desteğinin yetersiz olması %20.10'ı sertifika maliyetlerinin yüksekliği nedeniyle İTU'na geçmediklerini belirtmişlerdir. İTU'na geçememesi, öncelikli olarak yayım çalışmalarının yetersizliğinden ve işletmelerin İTU'nın kriterlerini karşılayamayacak kadar yetersiz olmasından kaynaklanmaktadır.

Biber üreticisi işletmeler ile yapılan görüşmeler sonucunda İTU'yu yapmamalarının en büyük sebeplerinden biri nasıl yürüteceklerini bilmemeleridir. Bu konu ile ilgili yeteri kadar yayım çalışmalarının yapılmamış olduğu söylenebilir. İTU örtüaltı sera sebzeciliği, bağcılık ve antepfıstığında yaygın olarak yapılmaktadır. Açıkta biber üretimi yapanlara İTU desteği yeteri kadar verilmemektedir. Üreticilerin biber tarımında İTU'na geçebilmeleri için de alt yapısını oluşturmaları gerekir. İTU' yu duyup da uygulamaya geçmeyen üreticilerin bir diğer nedeni ise alt yapı yetersizliği (örtü altı, sera) ve mali zayıflık (sermaye eksikliği) olduğu söylenebilir. Şanlıurfa biberi önemli derecede isot olarak işlenip pazarlanmakla birlikte taze olarak da tüketilmektedir. Coğrafi işaretli olan Şanlıurfa biberinin İTU kapsamında üretilmesi, ihracat potansiyeli olan isotun da güvenilirliğini artıracaktır.

Şanlıurfa'da biber üretimi ve diğer sebzelerde İyi Tarım Uygulamaları şartlarının başta tarım danışmalarımız olmak üzere tüm sektör çalışanları tarafından benimsenip doğru şekilde uygulanması ve uygulatılması Şanlıurfa ve haliyle Türkiye tarımının geleceği açısından büyük önem taşımaktadır. İyi Tarım Uygulamaları konusundaki gelişmeler sayesinde başta meyve-sebze üretimi olmak üzere tarımsal üretiminin tamamı ve ihracatımız iç ve dış pazarda rekabet şansını yakalayacaktır.

Dış pazara güvenli ürün sunulurken yöremiz insanının da sağlıklı ve güvenilir ürün tüketmeleri böylece sağlanacaktır.

İyi Tarım Uygulamaları konusunda Türkiye'nin gerekli ilerlemeyi sağlaması meslekte çalışan ziraat mühendislerinin ve üreticilerin konudaki eğitimleri ve bilgilendirilmeleri ile mümkün olacaktır. İyi Tarım Uygulamalarının yaygınlaşmasında verilen desteklerin önemli olduğu bir gerçektir. Ancak çiftçilerin alışılagelmiş üretimlerini bırakmaları, İyi Tarım Uygulamaları desteğinin işletmeler için ekonomik avantaj sağlamasına bağlıdır. Bu nedenle Türkiye'de konvansiyonel tarımdan İyi Tarım Uygulamalarına geçen işletmelerde gelirdeki değişimin analiz edilip desteklerin bu sonuçlar çerçevesinde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Zira ekonomik olmayan hiçbir üretim faaliyetinin sürdürülebilir olmasını beklemek gerçekçi olmayacaktır.

Türkiye'de İyi Tarım Uygulamalarında ürün ve üretici sayısının artırılmasında. İyi Tarım Uygulamaları desteği ile birlikte bu ürünlere olan pazarında genişletilmesi gerekmektedir. İyi tarım ürünlerini konvansiyonel ürünlerden ayıran özelliklere dikkat çekilerek tüketici bilincinin artırılmasında reklam faaliyetleri önemli oranda etkili olacaktır. Türkiye'de İyi Tarım Uygulamalarındaki gelişmeler sonucu artan üretimle birlikte iç ve dış pazarlara daha sağlıklı ve güvenilir ürünler sunulacaktır.

KAYNAKLAR

AKBAY. C., BOZ. İ., TİRYAKİ.G.Y., CANDEMİR. S. ve ARPACI. B. B., 2012. Kahramanmaraş ve Gaziantep illerinde kırmızıbiberin üretim yapısı ve kurutma yöntemleri. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Doğa Bilimleri Dergisi. 15(2): 1-10.

ALEMDAR. Ö., AKKURT. M. ve ATASEVER. Y., 2019. Bağcılıkta İyi Tarım Uygulamaları Hakkında Üreticilerin Bilgi Düzeyinin İncelenmesi: Manisa İli Salihli İlçesi Araştırması. ÇOMÜ Zir. Fak. Derg. 2019: 7 (1): 151–159.

ANONİM. 2010. Stratejik Plan. Tarım ve Köy işleri Bakanlığı. Ankara. Sayfa 11.

ANONİM. 2018a. http://www.ecas.com.tr/iyi-tarim-uygulamalari-nedir. (Erişim tarihi:24.07.2018)

ANONİM. 2018b. https://www.tarim.gov.tr/Konular/Tarimsal-Destekler/Alan-Bazli-Destekler/Iyi-Tarim-Uygulamalari-Destegi. (Erişim tarihi:24.07.2018)

ANONİM. 2019a. https://arastirma.tarimorman.gov.tr/alata/Belgeler/Diger-belgeler/BiberYeti%C5%9Ftiricili%C4%9FiDKele%C5%9F.pdf. (Erişim tarihi :24.07.2019)

ANONİM.2019b.http://www.ekotar.com/TR/Icerik/Index/5/12/39/iyi_tarim_uygulamalari_ve_kriterleri. (Erişim tarihi:11.07.2019)

ANONİM. 2019c. Şanlıurfa'nın Tescilli Lezzetleri. http://www.medyaurfa.com/gundem/urfa-nin-cografi-isaretli-urunleri-dijital-ortamda-h77628.html (Erişim tarihi: 26.07.2019)

AYDIN. B., ÖZKAN. E., AKTÜRK. D., KİRACI. M. A. ve HURMA. H., 2016. Çanakkale İlinde İyi Tarım Uygulaması Yapan Ve Yapmayan İşletmelerde Bazı Ürünlerin Üretim Girdileri ve Maliyetleri. Süleyman Demirel Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü. 25-27 Mayıs 2016. Isparta.

AYDIN. B., ÖZKAN. E., KİRACI. M.A., AKTÜRK. D. ve HURMA. H., 2017. Üzüm Üretiminde İyi Tarım Uygulamalarının Ekonomik Analizi: Trakya Bölgesi Örneği. Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi 4(4): 402–408.

AYTOP. Y. ve AKBAY. C., 2018. Maraş Biberi Üretim Memnuniyetinin Yapısal Eşitlik Modeliyle Belirlenmesi. KSÜ tarım ve Doğa Dergisi. 21(5): 725-737. 2018.

BAYRAMOĞLU. Z., GÜNDOĞMUŞ. E. ve TATLIDİL. F., 2010. The İmpact Of Eurepgap Requirements On Farm İncome From Greenhouse Tomatoes in Turkey. African Journal of Agricultural Research 4 March. 2010. Vol. 5 (5). pp. 348-355.

CTR. 2019. http://belgelendirme.ctr.com.tr/iyi-tarim-uygulamalarinin-faydalari.html. (Erişim Tarihi:11.07.2019)

FAO. 2019. Crops data. http://www.fao.org/faostat/en/#data/QC (Erişim tarihi: 26.07.2019)

FAO. 2019. Crops data. http://www.fao.org/faostat/en/#data/QC (Erişim tarihi: 28.07.2019)

GÖZEN. H., 2010. Seracılık faaliyetlerinde İyi Tarım Uygulamaları Kıbrıs Magosa örneği. Yüksek Lisans Tezi. Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Tekirdağ. Sayfa 11.

GÜLER. D., https://cografiisaretli.com/tag/cografi-isaretli. 18 MART 2018. (Erişim Tarihi:12.07.2019)

GÜCÜYEN. A., 2007. Manisa İli ve Çevresinde Bağcılıkta Mekanizasyon Durumu. Sorunları ve İyi Tarım Uygulamalarına Yönelik Çözüm Önerileri. Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Makinelileri Anabilim Dalı YL Tezi Sayfa: 6. Bornova. İzmir.

HASDEMİR. M. ve TALUĞ. C., 2012. Kiraz Yetiştiriciliğinde İyi Tarım Uygulamalarının Benimsenmesini Etkileyen Faktörlerin Analizi. Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Derim Dergisi. 29 (1):23-36.

KAN. M. ve GÜLÇUBUK. B., 2008. Kırsal Ekonominin Canlanmasında ve Yerel Sahiplenmede Coğrafi İşaretler. U. Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi. Cilt 22. Sayı 2. 57-66.https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/154078 (Erişim tarihi: 25.10.2019)

KARADAŞ. K., 2017. Şanlıurfa İlinde Koyunculuk İşletmelerinin Sosyo-Ekonomik Durumu: Siverek İlçesi Örneği. GÜFBED/GUSTIJ (2017) 7 (2): 268-279 Araştırma/Research https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/328781 (Erişim Tarihi: 27.09.2019)

KÖKSAL. Ö., 2009. Organik Zeytin Yetiştiriciliğine Karar Verme Davranışı Üzerine Etkili Olan Faktörlerin Analiz. Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü. Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı. Doktora Tezi (basılmamış). 2009. Ankara.

POLAT. K. ve DELLAL. İ., 2016. Göksu Deltasında Çeltik Yetiştiriciliği Yapan Üreticilerin İklim Değişikliği Algısı ve İyi Tarım Uygulamaları Yapmalarında Etkili Faktörlerin Belirlenmesi. TEAD. 2(2): 46-54. Araştırma Makalesi.

SAYIN. B., ÇELİKYURT. M. A., KUZGUN. M. ve AYDIN. B., 2015. Antalya İlinde Örtü altı Yetiştiriciliği Yapan Üreticilerin İyi Tarım Uygulamalarına Yaklaşımı. Araştırma Makalesi/Research Article Derim. 32 (2):171-186 DOI: 10.16882/derim. 64269

SEVİNÇ. G., 2018. Süt Sığırcılığı Desteği Alan Kooperatif İşletmelerinin Örgütlenmeye ve Kırsal Kalkınmaya Etkisi: Şanlıurfa İli KASDEP Örneği. (acikerisim.harran.edu.tr:8080/xmlui/handle/11513/207) (Erişim Tarihi: 07.10.2019)

TUİK. 2019. https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?locale=tr (Erişim tarihi: 03.07.2019)

TÜMER. E.İ. ve MİRAN. B., 2014. Tokat İlinde Çiftçilerin Organik Domates Üretme İsteği. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Ziraat Fakültesi. Tarım Ekonomisi Bölümü. XI. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi 3-5 Eylül 2014. Samsun

ÖZÇATALBAŞ. O., 2000. Şanlıurfa İlinde Çiftçilerin Tarımsal Bilgi ve Yayım Konusunda Tutum ve Davranışlarının Analizi. Akdeniz Üniversitesi Ziraat Fakültesi. 13/2. 203–211. 2000.

ÖZKAN. B., AKÇAÖZ. H.V. ve KARADENİZ. C.F., 2003. Antalya İlinde Turunçgil Üretiminde Tarımsal İlaç Kullanımına Yönelik Üretici Tutum Ve Davranışları. Anadolu Dergisi. Cilt:13(2); 103-116. İzmir.

YAMANE. T., 1967. Elementery Sampling Theory Prentice. Hall Inc. Englewood Cliffs. N.J. . USA

YILMAZ. H., GÜL. M., AKKOYUN. S., AYDIN. B. ve BİLGİLİ. M. E., 2017. The Economic Analysis Regarding The Good Agricultural Practices Of Citrus Production İn Turkey: A Case Of Adana. Article in Custos e Agronegocio · January 2017

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Müzeyyen AKKOYUN

Uyruğu : T.C.

Doğum Yeri ve Tarihi : Mersin/05.05.1989

Telefon : 0(545) 806 78 33

E-mail : muzeyyen_akkoyun@outlook.com

EĞİTİM

Derece	**: Adı, İlçe, İl,**	**Bitirme Yılı**
Lise	: Mersin Atatürk Anadolu Akdeniz Mersin	2010
Üniversite	: Harran Üniversitesi Haliliy Şanlıurfa Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi	2016
Tezli Y. Lisans	: Harran Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı	2019

YABANCI DİLLER: İngilizce